

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

36E JAARGANG

WOENSDAG 8 AUGUSTUS 1951

No 1786

COMMISSIE VAN REDACTIE

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)*

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen;
R. Vandeputte; F. Versichelen.*

INHOUD

	Blz.
Het rentegamma en de gemeentelijke investeringen <i>door J. Hasper</i>	588
De publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie <i>door A. van Wijnen</i>	591
Ontwikkelingsaspecten van het transportwezen (I) <i>door Mr K. Vonk</i>	593
De handelsbalans van Indonesië in 1951 <i>door Mr G. P. A. Gussenhoven</i>	595
Ingezonden stukken:	
Engeland en de Europese integratie <i>door Drs L. van Egeraat met naschrift van Prof. Dr H. Brugmans</i>	596
Regionale verschillen in de ontwikkeling van het bedrijfsleven in de periode 1930—1950 <i>door het Drents Economisch Technologisch Instituut</i>	597
Mededelingen voor economen.....	598
Geld- en kapitaalmarkt.....	598
Statistiek:	
Bankstaten.....	598
Emissies in Mei en Juni 1951.....	599
Enige indexcijfers van de industriële productie in Nederland.....	600
Interim-indexcijfers van groothandelsprijzen in Nederland.....	600
Productie aan nieuwe verzekeringen van 57 levensverzekeringmaatschappijen in Nederland.....	600

Dezer dagen

kreeg Nederland een snel antwoord op de vraag om verhoging van het Nederlandse quotum in de Europese Betalingsunie. „Wie vlug helpt, helpt dubbel”, is wellicht de gedachte geweest, want in plaats van de gevraagde toevoeging van \$ 60 mln, werd Nederland \$ 25 mln toegewezen. De bedragen blijven nogal ver van elkaar vandaan.

Verder nog is wellicht op dit ogenblik de geest in Nederland verwijderd van de zwaarte der problemen. De vraag naar zon — en een niet te bedrukt plaatsje daarin — overheerst voor een paar weken. Velen zoeken het in den vreemde; kennis van het in- en uitvoerargument doet hun de daartoe nodige valuta niet misgunnen. De zeer velen zoeken het echter aan de zeekant, zodat men zou gaan vrezen, dat de beruchte daling van de Nederlandse bodem daar aanzienlijk zal worden versneld.

Grond onder de voeten, zover heeft de raad van afgevaardigden in de O.E.E.C. het zowaar gebracht. Overeenstemming is bereikt over een „common list” van goederen, die vrij van quantitative beperkingen zullen zijn in de inter-Europese handel. Maar de handel tussen West-Duitsland en Oost-Duitsland is stilgezet; aan deze surprisetocht is vooralsnog geen eind te zien.

Staat het beter met de Perzische olie? Na het reizen van de heer Harriman, heeft thans een Engelse delegatie de reis naar Perzië volbracht; het is een reizen met gepezen geweest en een vakantieverblijf zal het niet worden, ondanks de blijde geluidjes er om heen.

Evenmin aan vakantie denkt het Franse Parlement, het spitsroedenlopen der formateurs gaat voort. Het doet, om een toeristisch beeld te kiezen, sterk denken aan de befaamde ruitertjes van Alkmaar, die zich op hun uur, op vaste afstand blijvend, in voortdurende rondgang aan het publiek vertonen. En de Franse partijen zitten zo vast aan hun dogmatische voetstukken, dat ze elkaar nog steeds niet kunnen benaderen.

Dogmatiek of opportune economische politiek? In Groot-Brittannië is het debat stevig aan de gang naar aanleiding van de beoogde beperking der dividenden. Op de achtergrond komt de wederinvoering van de rantsoenering van ijzer en staal in zicht. De „Neue Zürcher Zeitung” ziet het nog donkerder, wat de grondstoffen aangaat: „Der chronische Charakter der Mangelage”. Maar de E.C.A. gaat de Europese productiviteit opvoeren: zo wordt bij de herleving der Dickenskarakters op het „Festival of Britain” „The fat boy” beslist nog een hoofdpersoon.

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing

van ondernemingspensioen- en
spaarfondsen aan de (komende)
nieuwe wettelijke bepalingen ●

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850 - 5346

Een brochure over de ontworpen

WET OP DE HERKAPITALISATIE

1951

zoals deze onlangs na enige amende-
menten door de Tweede Kamer is
aangenomen, wordt door onze kan-
toren op aanvraag gaarne verstrekt.

DE TWENTSCHE BANK

Opgericht in 1861

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hen-
nipman, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W.
Lambers, Th. Ligthart, Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.60;
voor studenten f 19.—; franco per post f 20.10

Abonnementen worden aangenomen door de
boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie)

Groothandel

IN HET NUMMER VAN DEZE WEEK:

De Engelse gebieden.

Met Exportsbijlage „Netherlands Trade
Bulletin”, gewijd aan Afrika.

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS SCHIEDAM

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

IN DIT BLAD

ADVERTEERT.

U

MET SUCCES!

Ondernemingen, die het beste leidende personeel zoeken,
speciaal met economische scholing, roepen sollicitanten op
door middel van een annonce in de rubriek „Vacatures”.
Het aantal reacties, dat deze annonces tengevolge hebben
is doorgaans uitermate bevredigend: begrijpelijk omdat er
bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig
ontvangt en waar het niet circuleert. Opdrachten voor het
volgend nummer dienen Zaterdag a.s. in ons bezit te zijn.

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

J. HASPER, Het rentegamma en de gemeentelijke investeringen.

De gemeenten ondervinden de laatste jaren moeilijkheden bij het consolideren van de vlottende schuld, die nog dit najaar voornamelijk wegens de van het Rijk naar de gemeenten verschoven financiering van de woningbouw tot f 1 mrd zal aflopen, tenzij bijzondere maatregelen worden genomen. De Regering overweegt de behulpzame hand te bieden bij de consolidatie van f 325 à f 350 mln, door te anticiperen op een deel van de tot medio 1953 bij de institutionele beleggers beschikbaar komende besparingen, maar dat zal slechts voldoende zijn om 1/3 deel van de reeds gedane kapitaalsuitgaven te dekken. Toch zullen daarnaast nog nieuwe leningen nodig zijn om de benauwende semi-geconsolideerde schuld te verlengen. Dit probleem — slechts één van een nader omschreven complex — had minder nijpend kunnen zijn, indien een redelijke rente voor vaste leningen had mogen worden betaald en minder kapitaalsuitgaven zouden zijn gedaan. Door de „goedkope” rentepolitiek is een natuurlijke rem op nieuwe investeringen weggefallen; nu achteraf tegen een hogere rentevoet moet worden geconsolideerd, worden de objecten onrendabel. Wellicht zal renteverhoging de neiging om kort geld in vaste leningen om te zetten enige verlichting kunnen geven, maar dit zal onvoldoende zijn om de beslist onvermijdelijke kapitaalsuitgaven te kunnen financieren.

A. VAN WIJNEN, De publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie.

Het is aan twijfel onderhevig, of de Sociaal-Economische Raad op de goede weg is met zelf het initiatief te nemen om tot oprichting te komen van productschappen resp. bedrijfsschappen, terwijl bij de behandeling van de mantelwet in de Kamers de tendentie aanwezig was, dat dit initiatief vanuit de belanghebbenden zou moeten opkomen. De Overheid behoorde duidelijker omlijnd opzet, bedoeling, vormgeving, rechten en plichten der nieuwe organen in hoofdtrekken vast te leggen alvorens men het bedrijfsleven belissingen mag afdwingen. Overal, waar men over de P.B.O. hoort spreken, merkt men nl. een grote, overheersende onwetendheid en onzekerheid. Een P.B.O. is in feite een orgaan van de Overheid met steun van het bedrijfsleven. De regeringsinvloed moet daarom afdoende zijn, hetgeen niet behoeft te betekenen, dat op vertrouwensbasis niets aan een P.B.O. kan worden overgelaten. Verticale organisaties verdienen verre de voorkeur boven horizontale organisaties. Aan bedrijfsschappen moet alleen verordende bevoegdheid worden gegeven waar verticale bouw niet mogelijk is. Goed ontwikkelde vrije organisaties zijn te prefereren boven bedrijfsschappen. En wat de verhouding productschap—vrije organisatie betreft: laat de vrije organisatie doen, datgene wat zij zonder publiekrechtelijke bevoegdheden tot stand kan brengen, en laat aan de productschappen al datgene, wat de sterke hand nodig heeft.

Mr K. VONK, Ontwikkelingsaspecten van het transportwezen (I).

In dit artikel wordt allereerst gewezen op het grote kapitaalbelang, dat bij het vervoerswezen is betrokken. Omtrent de omvang, waarop in het Europese verkeer geïvesteerde kapitalen moeten worden geschat, heerst nog de grootste onzekerheid. Ook de beoordeling van hun rendement ontmoet tal van onzekerheden en onbekende factoren. Berekeningen over 1946 t/m 1950, opgesteld omtrent de investeringen in Scandinavië, Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk, West-Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland en Italië, komen op een bedrag van omstreeks \$ 13 mrd. Aangaande de kapitaalpositie der spoorwegen is tot dusverre geen afdoend antwoord te geven. Nog veel meer dan ten aanzien van de spoorwegen ontbreken goede

gegevens omtrent de kapitaalpositie en kapitaalkosten van wegen en vaarwegen. In aansluiting hierop komen de uiteenlopende kostprijstructures en hun praktische consequenties ter sprake. Het artikel eindigt met te wijzen op de belangrijke functie van tarieven en vrachtprijzen.

Mr G. P. A. GUSSENHOVEN, De handelsbalans van Indonesië in 1951.

In 1949 bedroegen de deviezeninkomsten van Indonesië uit hoofde van export 1.065 mln rupiah's, in 1950 2.200 mln rupiah's. Op grond van de in de eerste vijf maanden van 1951 bereikte resultaten is te verwachten, dat de deviezeninkomsten uit de export dit jaar boven de 3.000 mln rupiah's komen te liggen. Een voortgezette stijging van de exportopbrengsten moet een conditio sine qua non worden genoemd voor een voldoende ruime goederenvoorziening. In Maart 1951 werd een invoerprogramma van 2.800 mln rupiah's noodzakelijk geacht voor een redelijke behoeftebevrediging, waarbij werd overwogen, dat het tekort aan importgoederen eerst bij een invoercontingent van 3.500 mln rupiah's zou kunnen worden gedekt. Verwacht mag worden, dat het primair noodzakelijk geachte contingent tot een waarde van ca. 2.600 mln rupiah's zal worden bereikt en ook geheel uit de deviezeninkomsten van 1951 zal kunnen worden gefinancierd.

— SOMMAIRE —

J. HASPER, Le taux d'intérêt et les investissements communaux.

Les communes ont éprouvé durant les dernières années des difficultés pour la consolidation de la dette flottante qui se montera encore cet automne à 1 mrd de florins. Le gouvernement envisage une aide de 325 à 350 millions de florins. Ce montant suffira tout juste à couvrir 1/3 des dépenses de capital déjà effectuées. Il faudra donc en outre émettre de nouveaux emprunts pour prolonger la dette mi-consolidée. Ce problème eut pu être moins pressant si un intérêt raisonnable avait été payé pour des emprunts fixes et si l'on avait réduit les dépenses de capital.

A. VAN WIJNEN, L'organisation professionnelle et le droit public.

L'établissement forcé d'un statut public de l'organisation professionnelle ne nous mène pas dans la bonne voie. Partout où l'on aborde ce sujet, on remarque une grande ignorance et une complète incertitude. L'autorité devrait définir plus nettement le but, la forme, les droits et les devoirs des nouveaux organes avant de pouvoir imposer des exigences à la vie professionnelle.

Mr K. VONK, Aspects du développement des transports (I).

Dans cet article on insiste essentiellement sur l'importance du capital qu'impliquent les transports. On envisage également les structures divergentes, des prix de revient et leurs conséquences pratiques. L'article se termine par un examen de l'importante fonction des tarifs et prix d'offre.

Mr G. P. A. GUSSENHOVEN, La balance commerciale de l'Indonésie en 1951.

Sur la foi des résultats atteints durant les 5 premiers mois de l'année il faut s'attendre à voir les rentrées en devises de l'Indonésie du fait d'exportation dépasser les 3 mds de roupies. En mars 1951 on a estimé un programme d'importation de 2,8 mds de roupies nécessaire pour faire face aux besoins. On peut s'attendre à ce que ce contingent, estimé de nécessité primordiale, atteigne environ 2,6 mds de roupies et qu'il pourra être financé entièrement par les rentrées en devises de l'année.

Het rentegamma en de gemeentelijke investeringen

Op 3 Juli 1951 heeft de Minister van Binnenlandse Zaken in de Eerste Kamer de rentepolitiek der Regering verdedigd met betrekking tot de ontwikkeling van de gemeentelijke schuld. Het betoog van Minister Van Maarseveen¹⁾ komt hierop neer, dat de gemeenten de laatste jaren rentevoordeel hebben genoten en dat zij, in weerwil van de contractie op de kapitaalmarkt, redelijke bedragen hebben kunnen opnemen. Ter adstructie hiervan heeft de Minister „de cijfers van de objectieve waarnemer — het Centraal Bureau voor de Statistiek — het antwoord laten geven: de totale vaste schuld der gemeenten steeg van 1940 t/m 1949 van f 2,5 mrd tot f 3,2 mrd, terwijl de rentelast door de daling van het gemiddelde rentepercentage niet werd verzwaaard” (de groep $3\frac{1}{2}$ - $3\frac{3}{4}$ pCt daalde van 75 tot 35 pCt, die van 3 - $3\frac{1}{2}$ pCt steeg van 8 tot 38 pCt²⁾).

Nu zou het kunnen zijn, vervolgde de Minister, dat de gemeenten weliswaar goedkoop geld hebben geleend, maar dat het beter ware geweest als zij — misschien iets duurder — voldoende hadden kunnen lenen. Voor de beantwoording van deze vraag beroept de Minister zich op de statistiek, waaruit blijkt, dat de gemeenten in de jaren 1940 t/m 1944 per jaar slechts een behoefte hadden aan nieuwe leningen (dus ongeacht de conversies) tot bedragen, variërende van f 22 mln tot f 97 mln per jaar, doch in de volgende jaren aanzienlijk meer hebben opgenomen, t.w.:

over 1945	f 91 mln
„ 1946	„ 53 „
„ 1947	„ 270 „
„ 1948	„ 340 „
„ 1949	„ 565 „

Men zou zo denken: dat is nu toch welletjes; de gemeenten kunnen tevreden zijn. Maar de Minister zelf voegde hier nog aan toe, dat de werkelijke behoefte aan vaste leningen hiermede nog niet eens was gedekt, aangezien de vlottende schuld der gemeenten begin 1950 nog f 450 mln bedroeg. De Bewindsman vond dit geenszins verontrustend: op de ruim f 600 mln, die de gemeenten aan kapitaalsuitgaven deden, zou deze situatie alleen maar betekenen, dat f 450 mln — waarvan dan nog een deel voor de tijdelijke financiering van de gewone dienst bestemd was — voorshands gemiddeld 6 à 9 maanden op consolidatie wachtte, hetgeen vroeger geen abnormaal verschijnsel was.

De leden der Eerste Kamer verklaarden hierop, dat zij dit overstelpende cijfermateriaal eerst eens zouden moeten verwerken.

Er is reden toe de cijfers rustig te bezien. Want het schemert een beetje. Wanneer eerst wordt medegedeeld, dat de gemeenten tussen 1940 en 1946 nooit meer dan f 100 mln per jaar behoefden te lenen, en de jaren 1947, 1948 en 1949 verschijnen dan ineens met bedragen van f 270, f 340 en f 565 mln, dan moet er toch wel iets bijzonders aan de hand zijn geweest, vooral als zelfs deze kapitalen nog niet voldoende waren om de behoefte te dekken. Voor ons onderzoek is het gewenst niet alleen te vermelden, welke bedragen de gemeenten hebben opgenomen, doch ook kennis te nemen van de ontwikkeling van de gemeenteschuld in haar geheel. De gemeenten immers nemen niet alleen nieuw geld op, zij lossen jaarlijks ook af. Bovendien is het bij de behandeling van de huidige moeilijkheden interessant te weten, hoe de vaste en de

vlottende schuld zich afzonderlijk hebben ontwikkeld. De in het hierbij afgedrukte staatje opgenomen cijfers zijn ontleend aan gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (Statistiek der gemeentefinanciën). De aandacht zij er op gevestigd, dat de gegevens betrekking hebben op de toestand per 1 Januari van de aangeduide jaren, met dien verstande, dat voor 1950 nog slechts voorlopige cijfers kunnen worden vermeld. Hoewel sedert 1 Januari 1950 anderhalf jaar verstreken is, kunnen geen latere cijfers van de jongste ontwikkeling worden verstrekt.

Schulden der gemeenten.

(x f 1.000)

1 Januari	Vaste schulden		Totaal	Totale vlottende schuld	Totaal vaste en vlottende schulden
	Obligatieleningen, grootboek-inschrijvingen, onderhandse schuldbekentnissen of overkomsten	Rijks- en provinciale voorschotten			
1940	2.056.198	611.841	2.668.039	128.040	2.796.079
1945	1.940.329	636.500	2.576.829	331.899	2.908.728
1946	1.951.330	626.285	2.577.615	509.988	3.087.603
1947	1.889.648	642.833	2.532.481	571.062	3.103.543
1948	2.082.670	757.706	2.840.376	467.946	3.308.322
1949	2.257.841	912.048	3.169.889	472.142	3.642.031
1950 (voorl.)	2.726.807	888.343	3.615.150	535.082	4.150.232

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft de tabellen voorzien van toelichtingen, waarbij wordt medegedeeld, dat de toeneming in 1948 en 1949 moet worden toegeschreven aan de gemeentelijke investeringen in de volkshuisvesting, als gevolg van het feit, dat het Rijk in het begin van 1948 de toekenning van nieuwe rijksvoorschotten³⁾ heeft stopgezet en de gemeenten sedertdien nieuwe bouwplannen door middel van gewone leningen hebben moeten financieren.

De betekenis hiervan blijkt uit de volgende door mij aan dezelfde bron ontleende cijferreeks, voor 1950 aangevuld met de gegevens, welke in de door het Centraal Bureau voor de Statistiek uitgegeven Maandberichten April en Juli 1951 voorkomen.

Nieuw gesloten leningen, zonder kasgeld- en conversieleningen.

(x f 1.000)

	1935	1936	1937	1938	1939	
Totaal	66.827	139.197	92.474	90.242	103.122	
Hierin begrepen voor volkshuisvesting	3.828	6.091	5.403	6.099	7.083	
Zonder volkshuisvesting ..	62.999	133.106	87.071	84.143	96.039	
	1945	1946	1947	1948	1949	1950
Totaal	90.910	53.171	269.926	340.115	565.182	616.774
Voor volkshuisvesting	2.630	137	3.629	115.787	395.162	323.109
Zonder volkshuisvesting	88.280	53.034	266.297	224.328	170.020	293.665

Andermaal waarschuwt het Centraal Bureau voor de Statistiek voor al te snelle conclusies door op te merken, dat de cijfers in de opeenvolgende jaren niet geheel vergelijkbaar zijn, omdat sedert 1943 onder „totaal” een post „overige doeleinden” is opgenomen, waarin begrepen zijn de stortingen in de door enkele gemeenten ingestelde leningfondsen, waaruit eveneens belangrijke uitgaven voor de volkshuisvesting worden gedaan.

³⁾ Rijksvoorschotten waren kapitalen, die, door het Rijk opgenomen, via de gemeenten o.a. ten behoeve van de woningbouw werden verstrekt.

¹⁾ Handelingen Eerste Kamer, blz. 632 e.v.

²⁾ In de laatste tijd ziet men in de dagbladen „rentegamma” in plaats van rentestand. Ten onrechte. Het rentegamma geeft aan, welke rentetypen de Minister van Financiën uit een oogpunt van algemene rentepolitiek toelaatbaar acht voor leningen van verschillende duur (dag, maand en jaar). De sanctie op afwijking is niet-goedkeuring door Gedeputeerde Staten of vernietiging van een eventuele goedkeuring door de Kroon. Staatsrechtelijke beschouwingen ter zake moeten hier achterwege blijven.

De totalen van deze post zijn in:

(× f 1.000)

1945	1946	1947	1948	1949	1950
78.126	45.598	241.562	160.745	107.669	164.000

Welk deel van deze leningen in het bijzonder voor de volkshuisvesting werd gesloten, is niet bekend. Doch dit staat vast, dat de gemeenten, alleen reeds ten behoeve van de volkshuisvesting, van 1945 t/m 1950 in totaal hebben geconsolideerd f 840.454.000 plus een deel van het totaal van f 797.700.000, dat via de leningfondsen van de grotere gemeenten werd opgenomen. In 1948 t/m 1950 bedroegen deze totalen resp. f 834.058.000 en f 432.414.000. Veilig mogen we aannemen, dat de gemeenten alleen al in de drie laatstgenoemde jaren voor meer dan f 1 mrd ten behoeve van de volkshuisvesting leningen hebben aangegaan. Dit bedrag diende in hoofdzaak ten behoeve van de woningbouw, een taak, waarvan het Rijk zich van 1901 tot 1947 volgens de Woningwet gekwetst had. Toen de financiering van de woningbouw het Rijk te zwaar werd heeft de Regering niet gezegd: „Het wordt niet alleen het Rijk, maar onze gehele gemeenschap te zwaar”, maar wel: „Gemeenten, neemt gij dit van mij over; wordt het u te zwaar, dan zal ik u helpen”.

Die hulp is aanvankelijk niet uitgebleven. Uit de bedragen, gereserveerd ten behoeve van het Rijk door de Rijksfondsen, heeft de Minister van Financiën aanvankelijk gelden — zij het niet in voldoende mate — vrij gegeven voor de woningbouw, die op aanbeveling van het Rijk door de gemeenten werd gefinancierd. Dit had een dubbel effect. Eerst, dat de schulden formeel gemeentelijk werden en ten name van de gemeenten werden geboekt (vandaar de grillige statistische beelden); en voorts dat de leningen voor de zgn. normale kapitaalsuitgaven van de kapitaalmarkt naar de geldmarkt werden verdrongen. Bij „normale” kapitaalsuitgaven valt hier niet alleen te denken aan de uitgaven voor electriciteits- en gasbedrijven, openbare werken, onderwijsdoeleinden, havenbedrijven, uitbreidingsplannen, grondaankopen, volksgezondheid enz., maar ook aan de uitgaven voor de wederopbouw en zelfs aan de dekking van de nog niet geregelde crisis- en oorlogstekorten (Rotterdam alleen reeds een aanvulling van f 140 mln). De gemeenten mogen dan al hoge bedragen op de kapitaalmarkt hebben opgenomen, zij waren niet hoog genoeg om de woningbouw en de typisch gemeentelijke kapitaalsuitgaven te dekken.

Bij het aantrekken van nieuw geld voor lange termijn werden de moeilijkheden groter, omdat de laatste 10 jaar meer en meer een nieuw leningstype ingang heeft gevonden, nl. dat van 5, 7 en 10 jaar, in plaats van — als vroeger — 25 à 40 jaar. De betekenis hiervan blijkt wel hieruit, dat in 1949 tot een bedrag van f 66 mln werd geconsolideerd door leningen met een looptijd van 1-5 jaar, f 30 mln van 6-10 jaar en f 24 mln van 11-20 jaar. De aflossingen van deze leningen lopen niet parallel met de afschrijvingen, zodat ieder jaar opnieuw voor hetzelfde object moet worden geleend. Men is natuurlijk geneigd aan te nemen, dat met nieuw geld nieuwe voorzieningen worden betaald. De werkelijkheid is, dat ten dele telkens voor dezelfde objecten wordt geleend. De gemeenten hebben deze leningen moeten aanvaarden, omdat de geldgevers in de onzekere tijden van de bezetting de termijnen hebben bekort en ook na de bevrijding liever geen langlopende leningen afgaven, omdat het rentepercentage kunstmatig laag werd gehouden. Dit was hun natuurlijke reactie op de conversies in de jaren 1939/1940. Zij leefden in de hoop, dat over enkele jaren een hogere prijs voor langlopend geld bedongen zou kunnen worden. De gemeenten, die in 1949 door aflossing f 125 mln aan de beleggers teruggaven, moesten in hetzelfde jaar, bij wijze van consolidatie, f 96 mln voor 10 jaar of korter weer opnemen. En nog

moet ieder jaar een stijgend deel van de nieuwe leningen voor dezelfde objecten dienen. Ongerekend de woningbouw, waarvoor onder rijkstoezicht als regel leningen op lange termijn moeten worden verstrekt, wordt de vaste schuld, ook bijv. voor het gemeentelijke grondbezit, geleidelijk aan kasschuld, die in het gunstigste geval voor een deel in een lening voor een beperkt aantal jaren kan worden „geconsolideerd”. Door deze gang van zaken geraken de gemeenten, zolang de belegger een redelijke rente wordt-misgund, steeds meer in het drijfzand van het korte geld. Ten gevolgen van het overhevelen van de huisvestingsinvesteringen van het Rijk naar de gemeenten, is het gemeentecrediet uitermate kwetsbaar geworden.

De Minister van Binnenlandse Zaken noemde het bestaan van een vlottende schuld in het begin van 1950 van f 450 mln „geenszins verontrustend”. Immers, het kwam vroeger wel meer voor, „dat gemiddeld ongeveer 6 à 9 maanden met kort geld werd gefinancierd, alvorens tot consolidatie werd overgegaan”.

Dat kapitaalsuitgaven vroeger wel 6 à 9 maanden met kort geld werden gefinancierd, kan grif worden toegegeven, maar toen was de weg naar de kapitaalmarkt niet versperd. Ook ging het om andere bedragen en behoeften de gemeenten niet te lenen voor de aflossingen van gevestigde schuld. Voorts diende de kasschuld voor een voornam deel tot financiering van gewone uitgaven, omdat de gewone ontvangsten nog niet binnen waren als reeds gewone uitgaven moesten worden gedaan. Door de werking van het Gemeentefonds is dit niet meer geheel juist; gemeenten met sluitende begrotingen zijn soms in staat in de loop van het jaar kapitaalsuitgaven tijdelijk met middelen van de gewone dienst te financieren. Vandaar, dat de vlottende schuld tegen het einde van het jaar zulke grote stijgingen gaat vertonen. Zouden de gemeenten er niet in slagen tijdig grote bedragen te consolideren, dan zullen haar opeisbare verplichtingen, die thans ongeveer f 800 mln bedragen, nog in dit jaar tot meer dan f 1 mrd aangroeien.

In deze zwevende schuld schuilt ook uit een algemeen oogpunt een toenemend gevaar. Immers zullen zij, die, in afwachting van eigen investeringen, kasgelden bij de bouwende en industrialiserende gemeenten hebben belegd, dit kunnen opvragen als zij zelf werken van duurzame aard ter hand gaan nemen. Dit kan slechts voortgaan, zolang als het duurt. Blijkt het bij verdere verstijving van de geld- en kapitaalmarkt niet meer mogelijk vervangende gelden aan te trekken, dan zullen slechts inflatoire maatregelen de onjuiste dekkingspolitiek kunnen verbloemen.

Het vraagstuk wordt dus beheerst door een complex van factoren, t.w.: het overhevelen van de financiering van de woningbouw naar de gemeente; het praktisch afsluiten van de weg naar de kapitaalmarkt via de institutionele beleggers; het verdringen van de leningen voor normale kapitaalsuitgaven van de kapitaalmarkt naar de geldmarkt; de ongeneigdheid van de beleggers om langlopende leningen te verstrekken tegen het door de Minister van Financiën vastgestelde en door de Gedeputeerde Staten van de provincies overgenomen rentetype; de noodzaak om voor de aflossingen van te kort lopende leningen opnieuw kort geld op te nemen; en de omzetting van een deel van de geconsolideerde schuld in een vlottende.

Deze kenschets moge dienen om aan te duiden, dat de Minister van Financiën eigenlijk langs de zaak heengaat, wanneer Z.Exc. — zoals in de bekende Utrechtse vergadering voor het forum van de Nederlandse gemeenten — waarschuwt: de gemeenten moeten niet denken, dat een hogere rente meer kapitaal op de markt brengt, want het geld is schaars. De crux is deze, dat de gemeenten nieuwe kapitaalslasten voor de volkshuisvesting te dragen kregen op een tijdstip, dat geld voor andere doeleinden al schaars was en bovendien — hoewel op een koopje — van slechte kwaliteit (kort lopend). Zou de rentestand niet opzettelijk

laag en beneden het voor die jaren redelijk geachte percentage van $3\frac{1}{2}$ zijn gehouden, dan hadden zeker leningen met een langere looptijd gesloten kunnen worden, waardoor althans één factor uit het benauwende complex zou zijn geëlimineerd.

Een ander aspect is, dat bij stijging van de geldprijs ook de vraag afneemt; door een hogere rente zou geleidelijk aan en zonder inmenging van het centrale gezag, dus automatisch, de toch altijd al dreigende rem op de gemeentelijke investeringen in werking zijn gekomen. De Regering heeft de rentestijging niet gewild; daardoor heeft de rem haar functie niet vervuld. De Regering heeft daar ongetwijfeld mee bereikt, dat nieuwe investeringen goedkoop tot stand kwamen. Onder haar aandrang en steun werd de woningbouw krachtadig voortgezet en werden ook andere voorzieningen getroffen, zoals voor de industrialisatie, de energie-opwekking, enz. Men heeft industriecomplexen met $1\frac{3}{4}$ pCt leningen tijdelijk gefinancierd, officieel er van uitgaande, dat de definitieve rente laag zou blijven.

Zouden de besparingen in voldoende mate zijn toegelaten, dan zou achteraf de rentepolitiek in het gelijk zijn gesteld. Door de belastingen wordt geld aan de kapitaalmarkt onttrokken, en toen de investeringen in de private sector een hoger rendement gaven dan in die van de Overheid, kwam de rentepolitiek reeds in gevaar. Thans staan we voor het feit, dat voor investeringen, die reeds met kort geld hebben plaats gehad, waaronder die voor de woningbouw, toch nog leningen tegen een zoveel hogere rente moeten worden gesloten, dat de huren met f 1 per week zullen moeten worden verhoogd om de verliezen op de huizenexploitatie niet te doen toenemen. Ook de rendabiliteit van andere investeringen komt in het gedrang, tenzij de prijzen worden verhoogd, wat weer in ander opzicht tegen de economische politiek ingaat. Eigenlijk is deze ontwikkeling nog erger dan wanneer de gemeenten tijdig geweten zouden hebben, hoe de berekeningen hadden moeten worden opgezet.

De Regering heeft in de Kamer medegedeeld, dat de gemeenten geholpen zullen worden. Er zal een bedrag van f 300 à f 350 mln worden verdeeld. Het zal niet ineens ter beschikking komen, doch geleidelijk aan; het totaal stelt voor het bedrag, dat tot midden 1953 vermoedelijk aan de gemeenten kan worden aangeboden. Het betreft hier een accord, waarbij o.a. zal worden bedongen, dat, indien binnen de twee volgende jaren de rente zal worden verhoogd, de dan nog te sluiten leningen de nieuwe rentevoet zullen volgen. Voorts zullen de leningen niet converteerbaar zijn en zullen de beleggers niet aan een eventueel gedwongen lening behoeven bij te dragen.

We zien hier dus, dat de voor de gemeenten beschikbaar geachte besparingen (productie van kapitaal) voor de twee toekomstige jaren nog slechts voldoende zal zijn om $\frac{1}{3}$ deel van de reeds gedane kapitaalsuitgaven van de gemeenten te dekken. Indien we niet zouden mogen aannemen, dat een deel van de thans nog tijdelijk beschikbaar gestelde kasgelden na een verhoging van het rentegamma voor langere termijn verkregen zal kunnen worden, dan betekent dit, dat na 1953 nog enige jaren op nieuwe besparingen zal moeten worden geanticiperd om de huidige vlottende schuld te consolideren; dat zou tevens beduiden, dat in die tijd eigenlijk geen nieuwe kapitaalsuitgaven, noch voor woningbouw, noch voor de industrialisatie, noch voor andere noodzakelijke dingen kunnen worden gedaan.

Het zou in deze uitzichtloze toestand een klein lichtpunt zijn, indien men, van hoog tot laag, gevestigde overtuigingen betreffende noodzakelijkheden ging herzien. Men zou bijv. eens kunnen gaan twijfelen aan het investeringsprogramma voor de energievoorziening, die, naar verluidt, in enkele jaren f $1\frac{3}{4}$ mrd zal verslinden, en kunnen nagaan,

hoeveel vermogen in de centrales moet worden opgesteld om het zo sterk gepropageerde elektrische koken (in de winterpiekuren) te kunnen volhouden. De gemeenten zouden bijv. moeten breken met de traditionele indeling van gewone- en kapitaalsuitgaven en meer kosten van buitengewone werken en aanschaffingen (machines e.d.) ten laste van de gewone dienst moeten brengen ⁴⁾.

Zelfs indien deze en andere, hier nog niet genoemde, onderzoeken volledig succes zouden hebben, dan nog zou slechts een verlichting en geen oplossing van de investeringsnood worden verkregen. Wanneer de kapitaalmarkt gesloten is en op de geldmarkt geen beroep meer kan worden gedaan, zullen Rijk en gemeenten uit de gewone middelen gelden moeten afzonderen om onvermijdelijke buitengewone uitgaven in bescheiden mate toch te kunnen financieren.

Nog een enkel woord over de in diverse circulaire van Ministers en Colleges van Gedeputeerde Staten gestelde eis, dat de gemeenten slechts dan gelden aan kapitaalswerken mogen besteden, indien zij kunnen aantonen, dat zij binnen een redelijke tijd na de aanvang van het werk een vaste lening zullen kunnen sluiten.

Afgezien van enkele exceptionele gevallen zal dit geen verlichting van de moeilijkheden brengen. Deze immers zijn, door het te lang vasthouden aan een wens om de rente laag te houden, verdubbeld. Terwijl het niet mogelijk is de vlottende schuld te consolideren, zal de Overheid toch nieuwe uitgaven moeten doen, omdat zij zich niet van alle voorzieningen kan onthouden.

Dat de leningen van Haarlem en van de provincie Zuid-Holland zijn mislukt, behoeft overigens niet te verwonderen. Vroeger was het normaal, dat het rendement van gemeentelijke leningen hoger lag dan van het Rijk; wegens de bijzondere voordelen, die het Rijk kon bieden. Zelfs al zou de rente nominaal gelijk zijn, dan nog zijn de bijzondere voordelen, die het Rijk blijkens het bovenstaande kan geven, zo groot, dat de gemeenten als regel niet zelfstandig kunnen lenen.

De circulaire komen hierop neer, dat de gemeenten haar activiteiten moeten staken. De consequentie zal spoedig blijken. Werkloosheid staat te wachten. Deze had niet kunnen worden voorkomen door de investeringswet, die de Regering enige jaren geleden had willen indienen. Het ontwerp daartoe is nimmer gepubliceerd; wel raakten de denkbeelden, die daaraan ten grondslag lagen, op enkele punten bekend. Als de Minister van Binnenlandse Zaken in de Eerste Kamer (blz. 634) de afwijzende woorden citeert van de voorzitter van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten op het Rotterdamse congres van 2 Juni 1949, dan moge Zijne Excellentie wel bedenken, dat het toen ging om een wettelijke regeling van een aan een rijksconjunctuurpolitiek aansluitende gemeentelijke conjunctuurpolitiek. Die werd de gemeenten voorgezet als een zaak van geheel andere orde dan die thans in het geding is. Doet men niettemin op dat wetsontwerp toch een beroep, dan behoef ik, na de artikelen, die ik aan dit onderwerp heb mogen wijden in Economisch-Statistische Berichten van 8 en 29 Juni en 6 Juli 1949, nos 1674, 1677 en 1678, daarover niets meer te zeggen. Slechts moge ik herinneren aan wat ik toen reeds schreef, nl. dat het in de lijn van de regeringsdenkbeelden consequent zou zijn al dadelijk alle belangrijke investeringen, inclusief de woningbouw, stop te zetten.

Thans zijn we, zonder conjunctuurpolitiek, zover. Want iets anders betekenen de circulaire niet.

Rotterdam.

J. HASPER.

⁴⁾ Veel zal afhangen van de bij de Kamer aanhangige verlenging van de Noodvoorziening voor de Gemeentefinanciën, waarop hier thans niet nader kan worden ingegaan. Vide overigens „Gemeentelijke investeringen” in „E.-S.B.” van 28 Februari 1951, no 1763.

De publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie

Reeds eerder heb ik in dit blad mijn mening gegeven over de P.B.O., haar nuttigheid en haar grenzen¹⁾, waarbij deze mening vooral haar basis had in een jarenlange ervaring bij soortgelijke organen in de agrarische sector. De toen vertolkte opvattingen behoeven geen herziening en het is dus niet daarom, dat ik dit onderwerp nog eens weer aan de orde stel.

Nu echter de Sociaal-Economische Raad het initiatief heeft genomen om tot oprichting te komen van product-schappen resp. bedrijfschappen meen ik een leemte bij dit optreden te zien van zo'n ernstige aard, dat hierop wijzen nu het nog niet te laat is, zijn nut kan hebben.

Het is allereerst aan twijfel onderhevig, of de S.-E.R. op de goede weg is met zelf tot dit initiatief te besluiten, terwijl bij de behandeling van de mantelwet in de Kamers de tendentie aanwezig was, dat dit initiatief vanuit de belanghebbenden zou moeten opkomen. Bovendien wordt er een vaart achter gezet, welke in brede agrarische kringen wat onrust en onzekerheid heeft gewekt. Men kan zich terecht de vraag stellen: was dit nodig?

Het is echter niet deze vraag, die onze meeste aandacht trekt. Het belangrijkste is, of het bedrijfsleven rijp is voor de behandeling, m.a.w. ligt het project zo duidelijk en klaar aan de belanghebbenden voor, dat deze tot oordelen in staat zijn?

Hier is gegronde twijfel aanwezig. En de schuld hiervan ligt niet bij die belanghebbenden, die de dingen maar lieten lopen, zoals wel als motief voor het ingrijpen van de S.-E.R. wordt gehoord, maar ligt veel meer bij de Regering of (en) bij de S.-E.R.

Het is goed, kort en duidelijk uit te spreken wat hier bedoeld wordt. De Overheid behoorde duidelijker omlind opzet, bedoeling, vormen, rechten en plichten der nieuwe organen in hoofdtrekken vast te leggen aler het bedrijfsleven voor zulk een moeilijke beslissing te stellen. Met enkele vragen is dit toe te lichten.

a. Staat vast, dat deze organisaties er over de gehele linie komen en dus in de maatschappijbouw dit element een algemene en blijvende plaats is toegedacht?

b. Staat reeds vast, hoe deze organen er zullen moeten uitzien?

c. Staan taak, rechten en plichten en verhoudingen, dit laatste gericht naar boven en beneden beide, vast?

Aan deze vragen dienen ter verduidelijking enige beschouwingen te worden gewijd.

Een dergelijke grondige wijziging in het regeringsbeleid thans uit het stadium van tijdelijk crisisbeleid over te nemen als vaste elementen van maatschappij-inrichting, eist een vaste regeringswil, regeringsrichting, regeringsovertuiging. De eerste vraag hield in: zijn deze elementen in voldoende mate van eensgezindheid en van richtingsovereenstemming aanwezig? Het is genoegzaam bekend, dat de een veel verder wil dan de mantelwet aangeeft en de ander afremt of wel weinig animo toont. Onder deze omstandigheden is duidelijker taal van de Overheid — al of niet via de S.-E.R. — vooraf zeker op zijn plaats.

En niet alleen op zijn plaats, maar noodzakelijk. Het is decentralisatie van wetgeving. Het is in deze gedecentraliseerde wetgeving de belanghebbenden een rol laten spelen. Hierin liggen voordelen en gevaren van verstrekkende aard. Geen twijfel over enig punt mag hier vertroe-

belend werken. En de Overheid en het bedrijfsleven moeten precies weten waar zij aan toe zijn.

Hiermede wordt het terrein van de tweede vraag betreden: hoe moet men deze organen zien, nl. als overheidsorganen, werkend met steun en advies van het bedrijfsleven of als organen van het bedrijfsleven, werkend onder toezicht van de Overheid?

Een bijna chaotische verwarring is op dit punt aanwezig, bij het bedrijfsleven in de eerste plaats. Maar zeker is op dit punt in de Regering zelf geen overeenstemming.

Men leest in verslagen van vergaderingen van ijverige belanghebbenden, die bezig zijn hun groep voor te bereiden voor de nieuwe taak en die hun gehoor bewerken met: wij moeten hieraan mededoen, want dan kunnen wij de dingen zelf doen, dit zelf beklemtuond. En dan wordt dit door vrijmoedigen — of onnozelen — nog aangevuld met: dan zijn we van die lastige overheidsinmenging af!

Het is duidelijk hoe mis dit gaat. Hier is een wekken van verwachtingen, die nooit vervuld zullen worden en nooit vervuld kunnen worden. Het zou er voor de Staat der Nederlanden niet best uitzien, wanneer het deze kant opging. Het zou voor het bedrijfsleven zelf met zijn veelheid van tegengestelde belangen evenmin aanvaardbaar zijn. Het zou de vraag zijn, of uit deze brouwketel dan wel steeds een brouwsel kwam, genietbaar voor allen, en of niet de zwakkere, de afwezige bij dit bestel, teveel het gelag en zou betalen.

De Overheid mag hier geen twijfel laten: een P.B.O. is in feite een orgaan van de Overheid met steun van het bedrijfsleven. Zegt men het anders, dan verzwijgt men een waarheid. Verwacht men het anders dan voedt men zich met illusies. En al zouden statuten en reglementen voor die vrijheid van het bedrijfsleven spreken, de *praktijk* zou het anders leren. Zó is de werkelijkheid, zó zijn de ervaringen.

Is dit allés zodanig aan het bedrijfsleven bekend, dat het in staat is op korte termijn beslissingen te nemen? Zeer zeker niet. En dit heeft gevolgen, die reiken tot aan het al of niet slagen der P.B.O. Immers, naar de aard en instelling der bedrijfsorganisaties zal het bedrijfsleven zich richten. Indien min of meer grote vrijheid en zelfwerkzaamheid kan worden verwacht, dan zal de animo groeien om maar veel in het lijstje van bevoegdheden op te nemen. In het tegengestelde geval zal deze lust dalen. Opdringen van personen en groepen zal sterk verband houden met de gekoesterde verwachtingen.

Hiermede wordt vraag drie bereikt. Deze valt uiteen in een reeks van open vragen, waar eveneens geen enkel duidelijk antwoord van de Overheid over bestaat. Hier volgen er enkele: waar is de scheiding tussen de verticale en horizontale opbouw, dus tussen de verticale en horizontale bedrijfsorganisatie, d.i. tussen productschappen en bedrijfschappen? Zullen de bedrijfschappen als een onderbouw voor het productschap dienen of zullen dit de vrije organisaties zijn? Wat zal de verhouding tussen bedrijfschappen en vrije organisaties zijn? Waar loopt hier de scheidingslijn? Zullen productschappen en bedrijfschappen zelf een gedecentraliseerde onderbouw maken naar de kleinste eenheden en gebieden of wordt hier, gesteund op vrije organisaties en haar gedecentraliseerde onderbouw? Zullen publiekrechtelijke bevoegdheden aan productschappen en bedrijfschappen beide worden gegeven en zo ja — het schijnt de bedoeling te zijn — hoe lossen zich de overlappingsen op?

Met een samenvatting: wat is en blijft de taak van de Overheid, de S.-E.R., het productschap, het bedrijfschap, de vrije organisatie? Men kan met geen mogelijkheid uit dit dooreenlopend beeld de grote, leidende en beslissende

¹⁾ „Practische bedrijfsorganisatie” in „E.-S.B.” van 29 Januari 1947.

lijn ophalen. Alweer, hoe kan men dan veilig beslissen? En meer nog, hoe kan men zich dan als Overheid en bedrijfsleven veilig voelen?

Het lijkt er op, dat deze vaste lijn er niet is en men met veel „op zien komen” werkt. Het is juist dit, wat ongerustheid wekt. Er kunnen hier grote stukken worden gemaakt.

De Overheid kan voor verrassingen komen te staan als het grote mechaniek der P.B.O. haar uit de hand zou lopen en de belangenconcentratie van groepen het belang van het algemeen gaat overheersen. Wanneer men eenmaal de belangen in groepen heeft samen gedrongen; wanneer men een zekere miniatuur-kartelvorm heeft geschapen en de belanghebbenden hebben er de smaak van te pakken, dan is de zaak terugdraaien geen gering karwei. De kartelvorming in het groot is er als voorbeeld.

Wanneer eenmaal het bedrijfsleven aan de P.B.O. haar vertrouwen heeft gegeven en deze een overwegende taak heeft gegeven, zodat de vrije organisaties min of meer zijn teruggedrongen, misschien verschrompeld, dan zal het allerminst eenvoudig zijn, de wijzer van de klok terug te zetten. Bijv. de in de agrarische sector zo zegenrijke eigen zelfstandige vrije organisaties, in tientallen jaren opgebouwd, weer herstellen in oude ere en vertrouwen zou wel niet meer slagen.

Zo gezien mag geen onvoorzichtig werk worden begonnen. Er is dan maar één conclusie te trekken: op tafel met alle pro's en contra's inzake het geheel, het principe als wel inzake de onderdelen. In de mist van heden mag men het bedrijfsleven geen beslissingen afdwingen.

Ik hoop, dat het voorgaande tot enig nadenken leidt over een materie, die dit nodig heeft. Toch zou het de lezers de opmerking kunnen doen maken: het is een stroom van opgeworpen vragen, maar wat is nu het antwoord dat de vragensteller zelf zou geven?

Hierop past een niet mistig antwoord.

Inzake de regeringsinvloed in de P.B.O. geeft het bovenstaande een antwoord. Zij moet een afdoende zijn. Dit behoeft niet te betekenen, dat op vertrouwensbasis niets aan een P.B.O. kan worden overgelaten, zoals een patroon ook heel wat overlaat aan een goede, goedwillende baas of bedrijfsleider. Hiertegen zondigt een regering vaak zeer ernstig. Maar de teugels moeten stevig in handen worden gehouden. Dankbaar moet zij daarbij aanvaarden: initiatief, advies, onderzoek en uitvoering van het bedrijfsleven. Zonder deze hulp groeit de regeertaak elke Overheid boven het hoofd.

Het bedrijfsleven moet begrijpen, dat het „t niet zelf voor het zeggen heeft”, maar dat het voordeel van het geven van zijn deskundigheid en terreinkennis ligt in zijn kansen tot mededirigeren der dingen, hetgeen belangrijke voordelen kan geven boven overheidsmaatregelen, die ontstaan op basis van links en rechts inwinnen van adviezen, waaruit dan ambtelijke beslissingen moeten groeien. Zo gezien kan de P.B.O. goed werk doen. Naar beide zijden is aldus de hoofdlijn strak getrokken.

Met betrekking tot de keuze tussen verticale en horizontale organisaties valt deze sterk in de richting der eersten. In een productschap treffen elkaar in de onderbouw de diverse belangengroepen van hetzelfde product, belangengroepen, wier belangen niet steeds parallel lopen, zelfs vaak zeer tegengesteld zijn. Hier in deze onderbouw speelt het grote, voor de Overheid en voor het bedrijfsleven belangrijke spel van de botsing van belangen en het daardoor afslipen der uitwassen van eigengereidheid en inhalingheid zich af. Op deze wijze — en alleen op deze wijze — kan het bestuur beslissingen nemen, kan de Regering voldoende vertrouwen hebben en kan ook het bedrijfsleven

zich wat veilig weten. Hierin zit het grote geheim van het slagen. En het is in feite alleen verantwoord aan deze organen verordenende bevoegdheid te geven. In dit afslipen, in dit zich moeten realiseren, aldoor weer, met een veelheid van belangen te doen te hebben, ligt de bescherming van recht en billijkheid, een veel hoger goed dan men kan verkrijgen door ruw knopen hakken of door machts-overwicht gebruiken.

De horizontale organen, dus toekomstige bedrijfschappen, hebben een veel minder aanwijsbare, vruchtbare taak, vooral daar waar zij alleen de concurrenten zijn der vrije organisaties. Dat deze laatste verre de voorkeur verdienen boven de eerste, wanneer dit vrije bedrijfsleven goed is ontwikkeld, is aan geen twijfel onderhevig. Hierover hierna nog.

Verordenende bevoegdheid moet in feite aan deze organen niet worden gegeven, met alleen enkele uitzonderingen waar verticale bouw niet mogelijk is. Laat een Regering nooit denken, dat zij achteraf en van buitenaf zodanig overzicht en macht houdt over belangengroepen om ongelukken te voorkomen wanneer ze een potje poker moet spelen met gelijkgerichte groepen uit het bedrijfsleven. Het is overschatting van krachten en het leidt onherroepelijk tot grote invloedsuitbreiding in het orgaan door de Overheid, uit vrees „genomen” te zullen worden. Of het voert tot een lijdensweg met ontstane verordeningen. Het remapparaat van de Regering, gelegen in het bezien en beoordelen van de ontwerp-verordeningen, gaat dan werken als de dodende straal.

Heeft de vrije organisatie afgedaan? Het zou een ware ramp zijn, wanneer hierop een bevestigend antwoord zou moeten worden gegeven. Het zijn nog steeds op velerlei terrein „levende” organen, d.w.z. organisaties, die leven in hoofden en harten, waarvan en waarin men „deelgenoot” is en medewerkende. In de agrarische sector heeft zij zelfstandigheid, ontwikkeling, energie gekweekt; zij heeft jongeren taken gewezen, doeleinden gesteld, tot werken voor de gemeenschap angevuurd. Zij moeten blijven. En zij kunnen alleen blijven als haar een taak blijft.

Hier nadert men een beginselpunt, nl. de verhouding productschap—vrije organisatie, maar de oplossing is eveneens benadert. Ze is deze. Laat de vrije organisatie doen, datgene wat zij zonder publiekrechtelijke bevoegdheden kan tot stand brengen. Deze beslissingen zullen steeds beter aanvaard en nagekomen worden dan de van bovenaf opgelegde. En laat aan de productschappen al datgene, wat de sterke hand nodig heeft. En wanneer men dit nu ideaal wil zien, laat het dan zo zijn, dat alle om een oplossing vragende dingen even worden gezien of zij voor uitvoering bij de vrije organisatie thuis horen, aler het productschap het tot zijn taak neemt.

Hierin zou een behoorlijke begrenzing van zijn taak liggen. Maar bovendien zou het een sterk elkaar aanvullend geheel zijn. Het vrije bedrijfsleven komt in concurrentie met het productschap en het zal stimulerend werken. Het productschap vindt op zijn weg de vrije organisatie en het zal sterk tegen verambtelijking hoeden. En tegen verdrinken in veelheden.

Het is duidelijk, dat in deze gedachtegang een beperkte P.B.O.-organisatie wordt gedacht, maar dan ook een organisatie voor belangrijke punten. Deze beperking kan grote betekenis hebben. Wanneer men zich eens voorstelt, dat alle problemen van alle belangengroepen in P.B.O.-verband zouden moeten worden opgelost, uitgevoerd, gecontroleerd en berecht, welke omvang zou dit alles niet verkrijgen en welke hoge belasting zou hierdoor op het bedrijfsleven komen te rusten! Deze zijde van het vraagstuk dringt zich meer en meer op.

Een enigszins sluitend geheel zie ik in een oplossing

naar het bovenstaande schema! Steun en aanvulling van regeringstaak en noodzakelijkheden voor het bedrijfsleven. Behoorlijke scheidingslijnen in taakverdelingen. Geen levensgevaar voor de Staat. Geen te grote ongelukken in het ruimte nodig hebbend bedrijfsleven.

En dan komt de vraag weer opnieuw op: zijn wij heden met min of meer geforceerd opbouwen van de P.B.O. op de goede weg? Het antwoord van velen zal een volmondig „neen” zijn.

Men merkt overal, waar men over de P.B.O. hoort

spreken, de grote, overheersende onwetendheid en onzekerheid. Hier ligt een verzuim bij de Overheid, misschien ook deels bij de S.-E.R. Moge ingezien worden, dat dit moet worden ingehaald. Laat men deze problemen in volle discussie geven in pers en vergadering. En wanneer het voor de Regering geen vraagstukken meer zijn, laat zij dan duidelijke taal spreken. Wij hebben geen behoefte aan bedrijfsorganisatie om de organisatie, maar alleen aan een te verkrijgen resultaat. Dan moet de grondslag stevig zijn.

Gouda.

A. VAN WIJNEN.

Ontwikkelingsaspecten van het transportwezen

I

Wie op het ogenblik de pen op het papier zet om over het transportwezen te schrijven kan zich met reden afvragen of dit zin heeft. In de laatste 20 jaar hebben wetenschappelijke analyse, gezond politiek streven en demagogie er voor gezorgd, dat geen onderdeel buiten de strijd der meningen is gebleven. Opgelost zijn de vraagstukken geenszins, slechts zijn de fronten der meningen duidelijker gemarkeerd, om niet te zeggen verstard. Het is daarbij „bon ton” zich met hogere wiskunde te sieren, en wie zou haar trouwens haar nut in het opsporen van interdependencies en correlaties willen ontzeggen? Een heldere formule voor de coördinatie der vervoerstakken blijkt niettemin onbereikbaar. Men zou er dus het zwijgen toe kunnen doen.

Evenwel, de vervoerpraktijk, de technische ontwikkeling, de wetgevende arbeid, zij allen gaan door. Vervoer is een gaandeweg essentiëler onderdeel van de nationale volkshuishoudingen, van elk van hen en in hun onderling verkeer. Het zal dus altijd van belang blijven de stand van zaken op te nemen, zich rekenschap te geven van de verschillende aspecten, zonder de pretentie de spectaculaire vondst van de steen der wijzen te hebben gedaan. Temeer is het zaak de belangstelling buiten de engere kring der vervoersspecialisten te wekken en gaande te houden, omdat het, op het eerste gezicht onbegrijpelijke, feit zich voordoet, dat men in politieke en economische kringen nogal eens aan het belang der zaak voorbijgaat, nationaal en internationaal. Toch vormt het vervoerwezen een aangelegenheid, waarbij een milliardenkapitaal is betrokken met een rendementsvraagstuk, dat vooral in het buitenland zelfs in beginsel onopgelost is gebleven. Het vormt een der grootste industrieën, neemt een sleutelpositie in en beïnvloedt de marktvorming voor andere bedrijven, soms zelfs op zeer beslissende wijze.

We noemden de investeringen. Het is een der merkwaardigste feiten van de Europese volkshuishoudingen, dat er nog de grootste onzekerheid heerst omtrent de omvang, waarop in het verkeer geïnvesteerde kapitalen moeten worden geschat. Ook de beoordeling van hun rendement ontmoet tal van onzekerheden en onbekende factoren. Onlangs zijn berekeningen opgesteld omtrent de investeringen in een aantal Europese landen, nl. Scandinavië, Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk, West-Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Italië. De cijfers hebben betrekking op 1946 t/m 1950. Zeer ruw genomen komt men dan tot omstreeks \$ 13 mrd. De volstreekte juistheid der cijfers is van minder belang dan de orde van grootte, die zij aanwijzen. Voor ons land schatte Ir H. Vos enige tijd geleden het bruto investeringscijfer in het verkeer voor de laatste jaren op ca één miljard 's jaars, waarbij echter het het vliegverkeer is inbegrepen.

Aangaande de kapitaalpositie der spoorwegen is tot

duisverre geen afdoend antwoord te geven. Het rekeningwezen der spoorwegen is onvergelykbaar en in een aantal gevallen ten achter bij moderne opvattingen omtrent bedrijfsadministratie. Een gunstige uitzondering moet worden gemaakt voor de Nederlandse Spoorwegen. Wij komen op dit verschijnsel hieronder terug. Een ruwe' becijfering omtrent de exploitatietekorten bij Europese spoorwegen levert voor het jaar 1949 een bedrag van zeker \$ 350 mln op, een constante haemorrhagie van Europees kapitaal, die dringend om een geneesmiddel vraagt. Een eerste stap in de goede richting is gezet door het instellen van een werkgroep bij de Economische Commissie voor Europa (E.C.E.) te Genève ter bereiking van meer uniforme methoden van boekhouding bij de Europese spoorwegen. De remedie immers zal via een goede kostenanalyse in een gezonde tariefpolitiek en rationeel gebruik der spoorwegen moeten worden gezocht.

Nog veel meer dan ten aanzien van de spoorwegen ontbreken goede gegevens omtrent de kapitaalpositie en kapitaalkosten van wegen en vaarwegen. Het is er nog ver van af, dat gezamenlijk in Europa een poging wordt gedaan om dit vraagstuk onder de knie te krijgen.

In ons land is kort voor en tijdens de jongste oorlog in dit opzicht belangrijk werk verzet door twee commissies, voortkomende uit de Centrale Commissie voor het Verkeersfonds, die respectievelijk de kosten van de landwegen en van de vaarwegen hebben trachten te becijferen en daarin in belangrijke mate de weg hebben gewezen. Eenzelfde drang tot zich rekenschap geven van de kapitaalpositie gaat uit van de reorganisaties der spoorwegkapitalen. De laatste maatregel in deze vormt het aanhangige wetsontwerp nr 1751 inzake de financiering van de N.V. Nederlandse Spoorwegen.

Op de basis van dit ontwerp, eenmaal wet geworden, zullen de spoorwegen zichzelf blijvend moeten redden, zeer bijzondere situaties natuurlijk voorbehouden. In deze gedachtengang schuilt de stelregel, dat de verkeerstakken hun eigen kosten, die van het geïnvesteerde kapitaal inbegrepen, moeten goedmaken. Vooral vóór de tweede wereldoorlog kwam deze gedachte gaandeweg sterker in de Nederlandse vervoerpolitiek tot uiting. Soms zijn en worden nog theoretische bedenkingen tegen deze denkrichting geuit. Dit bestek laat niet toe er nader op in te gaan. In het algemeen zij slechts dit gezegd, dat alle voor een bepaalde productie — hier reizigerskm en tonkm — uitgelegde kosten door de verbruikers dezer productie behoren te worden goedge maakt. Zonder deze stelregel wordt een moderne maatschappij met de toenemende ingewikkeldheid harer structuur onbestuurbaar. Men hebbe daarbij de moed beslissingen te nemen omtrent de toerekening der kosten. Het rendement van de tucht, die van de noodzaak van kostendekking uitgaat, overtreft verre het profijt van de vooropgezette theoretische verfijning.

Omgekeerd dwingt de noodzaak de kosten te dekken juist tot efficiënte kostenverfijning. Op zijn beurt leidt dit weer tot de nodige zakelijke correcties. In Amerika zien wij daarvan voorbeelden. Onze ervaring leert ons, dat een verkeerspolitiek zonder de ijzeren wet, dat ondernemingsgewijze de kosten moeten worden gedekt, zich in ongebreidelde speculaties moet verliezen.

Onder kosten vallen ook de kosten van de wegen en waterwegen, die naar gelang van het van de vaste installaties gemaakte gebruik moeten worden gedragen. Het is dan ook stellig te betreuren, dat nog niet tot herleving van de Wet op het Verkeersfonds kon worden overgegaan. De vraag is gerechtvaardigd, of werkelijk tot 1953 daarmee moet worden gewacht, zoals enige tijd geleden door aanneming van een desbetreffend wetsvoorstel is beslist. Behalve het vraagstuk van de kostenverdeling tussen Rijk en andere publiekrechtelijke lichamen, zijn er nog wel enkele andere problemen, en van meer beslissend karakter, in dit verband op te lossen. Hun systematische aanpak vergt juist een Verkeersfonds. Onjuiste kostenstructuur moet leiden tot foutieve investeringen in de transportsector en deze kunnen van een niet te verwaarlozen betekenis zijn. En zonder een Verkeersfonds is een goede kostenstructuur voor het verkeerswezen in het algemeen en voor de afzonderlijke verkeersbedrijven niet mogelijk. Zonder goede kostenstructuur blijft een enigszins objectieve vaststelling van de juiste verhouding tussen de vervoertakken bovendien een illusie. Daarom behoren ook de specifieke verkeersbelastingen nauwkeurig te worden berekend en aangewend. Zijn de belastingen hoger dan de kosten, dan komt hierbij trouwens een ander nadeel, nl. het feit, dat in alle producten verkeerskosten zijn verwerkt. Dientengevolge hebben te hoge belastingen van het vervoerapparaat een multiplier effect en werken in versterkte mate op het gehele prijspeil door. Op deze kant van de zaak wees nog niet zo lang geleden het Department of Commerce te Washington. Daaraan zit tevens vast, dat verkeersbedrijven behalve de bestemmingsbelastingen voor aanleg en onderhoud van wegen e.d., aan geen andere belasting behoren onderworpen te zijn dan elk ander normaal bedrijf. Zonder het adagium van ondernemings- en bedrijfstakgewijze kostendeckering, niet meer en niet minder, is geen vaste verkeerspolitiek mogelijk, nationaal noch internationaal.

Ongemerkt is in het bovenstaande een eigenaardigheid van de vervoerwereld aan de orde gekomen, nl. de typische verschillen in de bedrijfsstructuur. Het is een bekende figuur, ofschoon in haar gevolgen niet altijd en overal onderkend. Enerzijds zien wij het spoorwegbedrijf, meer en meer in de vorm van één grote, het gehele nationale territorium omvattende en in de handen van de Staat berustende onderneming. Het bestaan van enkele kleinere spoorwegondernemingen, zoals in Zwitserland naast de „chemins de fer fédéraux suisses”, doet aan de algemeenheid van dit verschijnsel niet meer af.

Het treft wel ongelukkig, dat het vervoer over de weg en te water daartegenover staan met duizenden dwerg-bedrijven, waartussen slechts enkele bedrijven van grotere omvang kunnen worden opgemerkt.

Wat al verschillen hangen hiermee samen! Bij de spoorwegen vinden we een bedrijf, dat het geheel van productie-factoren, de weg en alle vaste installaties inbegrepen, in de eigen organisatie omvat, bij de anderen, valt de weg en zijn beveiliging, en dus een belangrijk kostenelement, buiten de bedrijfshuishouding. Bij de spoorwegen één centrale leiding, bij de anderen de beslissing over bedrijfspolitiek en -taktiek verspreid over duizenden kleine ondernemers. Bij de spoorwegen dientengevolge, met behoud van het

beginsel, dat het vervoer de kosten moet dragen, de mogelijkheid een soepele prijspolitiek toe te passen, bij de anderen een prijspolitiek, die door de geringe bedrijfs-omvang binnen veel engere grenzen moet liggen. Het zijn slechts een paar grepen uit de bekende feitelijke constellatie, maar zij maken de problematiek en de onmogelijkheid van een definitieve oplossing van deze problematiek duidelijk. Want vergeten we niet: al deze ondernemingen en onderneminkjes, spoor, water en weg, met hun zo uiteenlopende structuur, werken voor een samenhangend geheel van markten en beïnvloeden dus elkaar. Ook is het product, dat geleverd wordt, eigenlijk een zeer eenvoudig product: het verplaatsen van goederen en personen. De moeilijkheid zit in de wijze, waarop en de voorwaarden, waaronder dit product wordt aangeboden.

We noemden de onmogelijkheid van een definitieve oplossing. Deze of gene zal wellicht het woord nationalisatie over de lippen komen, waarmee dan bedoeld wordt, dat met nationalisatie de bovengeschetste antinomieën kunnen worden opgelost door één alles beheersende leiding. Dit is evenwel een illusie. De diensten in het vervoer vormen een zo geschakeerde veelheid, dat zij niet van één punt uit kunnen worden beheerst. Wil men dit toch, dan jaagt men de kostprijs op, direct door een zeer ingewikkelde organisatie en indirect door gemis aan soepelheid, welke juist een eerste vereiste voor het vervoerapparaat is. Ook bij nationalisatie moet daarom het vervoerapparaat worden gedecentraliseerd in een groot aantal praktisch autonome eenheden met financiële zelfstandigheid, waarbij de aard van het vervoermiddel een grote rol speelt. Ieder vervoerbeleid, dat naar doelmatigheid streeft, botst daarom tegen de stugge werkelijkheid van de verschillen in bedrijfsstructuur, die samenhangen met het verschil in de techniek der verplaatsing. Er is nog één schijnbare uitwijkmogelijkheid en wel van hen, die, lettende op de vroegere monopolistische heerlijkheid der spoorwegen en de huidige in vele landen voorkomende spoorwegdeficitten, het gehele vervoerbeleid willen brengen onder de leiding der spoorwegen en het vervoer zoveel mogelijk willen terugdringen op de ijzeren weg. Voor deze opvatting geen goed woord. Vervoer is een te essentieel onderdeel van het economisch bestel dan dat het kan worden dienstbaar gemaakt aan een politiek ter bescherming van verouderde bedrijfsmethoden en van welke vervoertak ook. Men helpt er de deficitten niet mee uit de wereld en de economische schade is niet gering. In ons land vindt deze zienswijze gelukkig geen aanhang. Wat dient er dan te geschieden? We zouden dit willen aanduiden onder het sportieve motto: vrij spel van gequalificeerde en toegelaten spelers naar goede spelregels. Of nuchterder: ondernemingsgewijze deelneming aan het vervoer, de spoorwegen daaronder begrepen, een gezonde opbouw van tarieven, vervoerders, die aan bepaalde vereisten voldoen, en een aantal algemene regelen.

Het zijn de tarieven en vrachtprijzen, die bij elk vervoerbeleid, hier en in het buitenland, telkens weer in het centrum komen. Dat spreekt vanzelf. Voor zover niet dwingend van buitenaf wordt ingegrepen, zijn het de tarieven en vrachten, die het vervoer aantrekken of afstoten en zodoende de onderlinge verhouding van vervoertakken bepalen. Almede beheersen zij de graad van activiteit van industrieën en havens of beïnvloeden die op zijn minst. Het zijn ook tarieven en vrachtprijzen, die door hun hoogte uitmaken of budgetten van openbare lichamen zullen worden belast, en welke bedragen zijn daar soms niet mee gemoed!

Wassenaar.

Mr K. VONK.

De handelsbalans van Indonesië

Reeds meerdere malen werd in woord en geschrift de aandacht gevestigd op het feit, dat de economie van Indonesië in belangrijke mate afhankelijk is van haar export van wereldgrondstoffen, in casu van agrarische en mijnbouwproducten, en werden in verband met recente dalingen van de wereldmarktprijzen, alsmede de stijging van de prijzen van importgoederen, veronderstellingen geuit ten aanzien van de eventuele gevolgen daarvan voor de deviezenpositie van Indonesië.

Het lijkt derhalve dienstig op dit moment na te gaan, welke verwachtingen mogen bestaan voor de ontwikkeling van de deviezeninkomsten voor de rest van het lopende jaar.

Ten aanzien van de totale opbrengst van de export uit Indonesië in 1950 kan men uitgaan van een deviezenopbrengst van 2.200 mln¹⁾. In dit bedrag komt duidelijk tot uiting de stijging van de prijzen van exportproducten in de loop van het jaar 1950 ten opzichte van het jaar 1949, in welk jaar de deviezeninkomsten uit dezen hoofde 1.065 mln bedroegen. Derhalve een toeneming van 1.135 mln, welke toeneming niet slechts te danken was aan een hoger prijsniveau, doch ook aan een groter exportvolume, hetwelk uiteraard inhaerent was aan de betere opbrengsten en ook gunstig werd beïnvloed door de toekenning van een 50 pCt certificaat na Maart 1950.

Het aandeel van de rubber in de totale export van Indonesië bedraagt 52 pCt; men kan derhalve een wijziging in de rubberopbrengsten van beslissende aard achten voor het totaal, terwijl zich hierbij tevens de omstandigheid voordoet, dat vele van de factoren, welke de rubberprijzen beïnvloeden, ook invloed uitoefenen op het prijsbeloop van andere producten.

Alvorens over te gaan tot het stellen van een prognose betreffende exportontvangsten over het jaar 1951, dient gewezen te worden op het prijsbeloop van grondstoffen gedurende het jaar 1950, waarbij de fluctuaties in de rubberprijzen als richtlijn worden genomen.

Wanneer men de prijs van de rubber per 1 Januari 1950 (New York notering) op 100 stelt, ziet men het volgende beloop gedurende 1950 (kwartaal gemiddelden):

1e kwartaal	105
2e kwartaal	152
3e kwartaal	273
4e kwartaal	375

Terwijl zich derhalve gedurende de eerste helft van 1950 in de prijsnotering een langzame stijging met 50 pCt voerde, leverde eerst het tweede halfjaar 1950 een uitzonderlijke toeneming op o.a. als gevolg van de gebeurtenissen in Korea.

De deviezenopbrengsten gedurende het eerste halfjaar 1950 gaven slechts een normale ontwikkeling te zien, hetgeen te meer geldt in verband met de afwikkeling van 1949-contracten, welke eerst in 1950 tot verrekening met het Deviezenfonds kwamen.

De grootste toeneming vond eerst in de tweede helft van 1950 plaats, in welke periode het grootste gedeelte van de 1.135 mln, waarmee de exportopbrengst van 1950 die van 1949 overschreed, werd getoucheerd. Wanneer men deze toeneming gedurende 1950 stelt op 105 pCt van 1949, dan ziet men, dat deze toeneming nog geen gelijke tred houdt met de prijsstijging van 100 per 1 Januari 1950 tot 401 per ultimo 1950.

Ook hierbij doet zich nl. de omstandigheid voor, dat

verschillende exportcontracten van de laatste maanden van 1950 in 1951 tot verrekening komen, waardoor derhalve deze deviezeninkomsten eerst in 1951 worden getoucheerd. De conclusie, die hieruit getrokken kan worden is, dat de gunstige prijsontwikkeling in de tweede helft van 1950 voor het belangrijkste gedeelte in 1951 eerst tot uitdrukking komt. Zien wij thans naar de ontwikkeling van het prijsbeloop in de eerste helft van 1951, dan worden — in navolging van boven weergegeven indexmethode — de navolgende cijfers verkregen:

1e kwartaal 1951	389
2e kwartaal 1951	278

In een grafische voorstelling van het prijsbeloop sedert 1 Januari 1950 (= 100) ziet men een stijging tot 401 in November 1950 en een daling tot 240 in Juni 1951. Eerst wanneer deze daling zich zou voortzetten tot 100, per ultimo 1951, zal men in de loop van 1952 met een geduchte afnemng van de deviezeninkomsten rekening dienen te houden.

Het bewijs van de juistheid van de beide boven omschreven uitgangspunten wordt gevonden in de cijfers van de gerealiseerde exporten gedurende de eerste vier maanden van 1951. Terwijl de gemiddelde maandopbrengst van de export over 1950 183 mln bedroeg, was dit cijfer voor de eerste vier maanden van 1951 ten minste 292 mln. In verhouding tot de totale exportwaarde ad 2.200 mln over 1950 werd in 1951 van Januari tot en met April tot een waarde van 1.166 mln geëxporteerd, waarbij nog in aanmerking dient te worden genomen, dat het laatste cijfer nog niet volledig is. Teneinde eenzelfde exportcijfer als in 1950 te bereiken zou derhalve over de resterende acht maanden van dit jaar nog ongeveer 1.000 mln dienen te worden geëxporteerd, derhalve tot een maandgemiddelde van slechts 125 mln. Dit zou dus aanmerkelijk minder zijn dan de helft van de tot ultimo April bereikte gemiddelde maandresultaten en zelfs indien de exportprijzen zouden terugvallen tot het prijsniveau per 1 Januari 1950, is te verwachten, dat de opbrengsten over 1951 nog aanmerkelijk hoger zullen liggen dan die over 1950.

Dat de verwachtingen dienaangaande niet te hoog zijn gesteld, kan worden gelezen uit de cijfers van de aangeelde, en derhalve reeds gecontracteerde, exporten over de eerste vijf maanden van 1951, over welke periode het maandgemiddelde 330 mln bedroeg. Op grond van de in de eerste vijf maanden van 1951 bereikte resultaten is te verwachten, dat de deviezeninkomsten uit de export boven de 3.000 mln zullen komen te liggen.

Anderzijds kan er niet voldoende de nadruk op worden gelegd, dat een voortgezette stijging van de exportopbrengsten een conditio sine qua non moet worden genoemd voor een voldoende ruime goederenvoorziening van Indonesië. In Maart 1951 werd een invoerprogramma van 2.800 mln noodzakelijk geacht voor een redelijke behoeftebevrediging, waarbij werd overwogen, dat het tekort aan importgoederen eerst bij een invoercontingent van 3.500 mln — in verband met de omvang van de geldcirculatie en het verbroken evenwicht tussen de hoeveelheden geld en goederen — zou kunnen worden gedekt.

Naast een voldoende deviezenbezit is een importvolume evenwel ook gebonden aan de koopkracht van de bevolking — en ten aanzien van de invoer van kapitaalgoederen aan de liquiditeit van de bedrijven — alsmede de creditcapaciteit van de banken. Men dient derhalve uit te gaan van een importplan van 2.800 mln, waarin evenwel de algemene prijsstijging van de importgoederen nog niet is begrepen.

¹⁾ Rupiah's, d.w.z. „deviezenrupiah's", i.c. tegen de pari-waarde, exclusief certificaten. In de in dit artikel weergegeven im- en exportcijfers zijn die van aardolie en aardolieproducten niet begrepen.

Dat niet zozeer het deviezenbezit, als wel andere factoren, zoals de bovengenoemde, de grootte van het invoercontingent bepalen, blijkt uit de cijfers van de in de eerste vier maanden van 1951 gerealiseerde importen, nl.: Januari 106 mln, Februari 124 mln, Maart 180 mln en April 157 mln²⁾; een maandgemiddelde derhalve van 142 mln. Het maandgemiddelde van de in de eerste vijf maanden van dit jaar afgegeven import-deviezenvergunningen (inclusief Gouvernements- en legeraankopen) bedroeg ruim 495 mln.

Ook hier doet zich het verschijnsel voor, dat de uitgegeven deviezenvergunningen eerst maanden later worden gerealiseerd. Bij de import evenwel worden leveringscontracten afgesloten, welke in de regel een veel langere looptijd hebben dan exportcontracten. In de loop van 1951 worden derhalve vele goederen geïmporteerd, waarvan de aankoop in 1950 geschiedde en waarvoor thans de deviezen worden uitgelegd. Gelet op de hoge afgifte van import-vergunningen in het laatste kwartaal 1950 en de eerste maanden van 1951 is dan ook te verwachten, dat het primair noodzakelijk geachte contingent tot een waarde van ca 2.600 mln zal worden bereikt en ook geheel uit de deviezeninkomsten van 1951 zal kunnen worden gefinancierd, met dien verstande, dat voor een nog niet vaststaand bedrag aanvullende contingenten uit ECA- en EXIMbanktoewijzingen zullen worden ontvangen.

Het bovenstaande neemt niet weg, dat reeds thans het oog gericht dient te worden op het jaar 1952, aangezien zich eerst dan recht moeilijkheden zullen kunnen voordoen om de handelsbalans in evenwicht te kunnen houden.

In het bovenstaande werd — wat de export betreft — uitgegaan van een gelijkblijvende quantiteit van het exportpakket. In de productiecijfers is evenwel een achteruitgang merkbaar, welke nog niet tot afnemings van de opbrengsten heeft geleid, in verband met de gunstige conjunctuur voor exportproducten.

Reeds bij verschillende gelegenheden werd zowel door de President als de Vice-president van de Republiek, alsook van ministeriële zijde, zoals in de regeringsverklaring van het onlangs nieuw geformeerde kabinet, het volk van Indonesië gewaarschuwd, dat de voortgezette stakingen, de arbeidsschuheid en sociale onrust hun invloed gaan doen gelden. De arbeidsproductiviteit dient aanmerkelijk te worden verhoogd, indien men op de duur de goederenvoorziening van het land hieraan niet ten onder wil zien gaan.

Een verheugend teken is hierbij ongetwijfeld, dat men door uitvoering van een meerjarig industrialisatieplan zal trachten te voorzien in de zo broodnodige behoefte aan diverse goederen, welke thans nog uit het buitenland dienen te worden betrokken.

Daarnaast dient men te komen tot een hervatting van de productie van andere agrarische grondstoffen, welke de enge basis van de Indonesische economie kunnen verbreden. Een gunstig teken hiervoor is de mededeling van de Regering, dat getracht wordt in dit jaar nog de eerste na-oorlogse — zij het voorlopig nog geringe — export van suiker te bewerkstelligen, terwijl andere producten opnieuw worden ontwikkeld, waarbij bijv. de export van thee een gestage toeneming te zien geeft.

In het bovenstaande vond slechts de handelsbalans van Indonesië bespreking. Op de vraag in hoeverre de gehele betalingsbalans een evenwicht zal vertonen, werd met opzet nog geen antwoord gegeven. In de eerste plaats is de grootte van de verplichte betalingen nog niet met juistheid vast te stellen, terwijl bovendien nog de mogelijkheid bestaat voor de dekking van een eventueel deficit te trekken op de Nederlandse lening ad 200 mln.

INGEZONDEN STUKKEN

Engeland en de Europese integratie

Drs L. van Egeraat te Breda schrijft ons:

Onder bovenstaande titel schrijft Prof. H. Brugmans op blz. 543 van „E.-S.B.“: „het drama van de moderne buitenlandse politiek van Londen is, dat er geen andere doctrine gevonden werd; die in de plaats kan komen van de „balance of power“.

Is dit echter wel juist? Op de eerste plaats lijkt het ons toe, dat de schuld hiervan meer op rekening van Amerika dan van Engeland valt; en op de tweede plaats geloven wij, dat de oude politiek van het machterevenwicht nog steeds — en bewust en consequent — door Engeland gevolgd wordt, zij het in een veranderde versie.

Amerika realiseerde zich na 1918 niet, dat het de wereldmacht had overgenomen en nu dezelfde plaats ging innemen als Engeland in de 19de eeuw. In het wereldbestel ontstond daardoor een „regeringloosheid“, die Duitsland eerst en Rusland later trachtte op te vullen. Engeland kreeg daardoor een taak toebedeeld, die ver boven zijn kunnen lag. Pas na 1947 gaan Amerika en Engeland hun juiste plaats inzien: Amerika gaat de leiding overnemen en Engeland volgt. Nu is het vacuum gedicht.

Politiek gesproken openbaarde zich de Amerikaanse fout hierin, dat Amerika steeds eiste, dat Engeland de leiding zou nemen — terzake van de afweer van Duitsland, in het Midden Oosten na 1945, en eveneens terzake van West-Europa —, terwijl het zelf niets anders deed dan op een afstand goedkeuren. Amerika had dat in 1939 gedaan, met désastreus gevolgen, en deed dat na 1945 oorspronkelijk wederom.

Economisch openbaarde de Amerikaanse fout zich hierin, dat het niet inzag, dat het nu ook de economische erfenis van Engeland moest overnemen, d.w.z. dat het een crediteurenatie moest worden zoals Engeland in de 19de eeuw. Pas vanaf Marshall gaat men dit beseffen.

Psychologisch werd de nieuwe situatie door Engeland inderdaad niet direct begrepen. Het heeft even geduurd eer Labour kan verwerken, dat Engeland — hoe dan ook — gecontingeerd zal zijn aan Amerika en zonder Amerika in een eventuele volgende oorlog ten gronde zal gaan. Een zeker ressentiment — het Engelse puritanisme in de buitenlandse politiek kwam hiertegen in opstand — heeft de aanpassing aan de nieuwe situatie vertraagd.

Doch toen het feit eenmaal was aanvaard, lag hierin voor Engeland toch weer een mogelijkheid voor de „splendid isolation“. De Engels-Amerikaanse alliantie is o.i. hiervan een voortzetting. En eveneens van de Engelse opvatting om, zij het gesteund door Amerika, te fungeren als de agent-op-de-achtergrond van Europa.

En de voortzetting van deze traditionele lijn was Labour uiterst welgevallig. Het bleek nl., dat het in deze nieuwe situatie voor Labour eenvoudiger was om de resultaten van de binnenlandse politiek te consolideren. *Dóór zich te richten op Amerika bleek het* — meer dan op welke andere wijze ook, *meer ook dan door een samenwerking met Europa — mogelijk, om in het binnenland een socialistische welvaartsstaat op te bouwen.* Het komt me voor, dat Prof. Brugmans dit te weinig accentueerde. Samenwerking in Europees verband zou betekenen, dat bepaalde socialistische resultaten op de helling komen te staan. Samengaan met Amerika bracht dit gevaar niet; integendeel: deze was voor het socialisme uiterst gunstig. In mijn ter perse zijnd proefschrift hoop ik dit nader te adstrueren.

Ondanks aarzeling en compromis kent o.i. de buitenlandse politiek van Londen daarom wel terdege een vaste en bewuste koers, nl. het bewust opofferen van een buitenlandse politiek om zo de binnenlandse welvaartsstaat te redden. Als ik het paradoxaal zou mogen zeggen: de

²⁾ Het Aprilcijfer werd door het C.K.S. gepubliceerd als voorlopig cijfer o.a. in verband met de congestie in Tandjong-Pririk.

Labour-politiek is naar buiten bewust conservatief om juist op die manier naar binnen socialistisch te zijn. Dáárom ook wil Labour-Engeland zich niet in een federalisme oplossen en verwacht het slechts (eigen) heil van samenwerking tussen regeringen.

In de oude „balance of power”-politiek is het begrip Engeland vervangen door Atlantica, maar in deze nieuwe versie wordt de oude politiek voortgezet. Zegt Prof. Brugmans dus „zonder conceptie kan men geen consequente politiek voeren. Die conceptie was er destijds. Ze is verloren gegaan en niet vervangen”, dan meen ik dit in alle bescheidenheid te moeten betwijfelen. De conceptie is er terdege. En wij continentaal-Europeanen zullen haar moeten analyseren om onze eigen houding te kunnen bepalen.

Naschrift.

Het stukje van de heer Van Egeraat komt hierop neer. „Sinds Engeland”, zegt hij, „niet sterk genoeg meer is om de „balance of power” zelfstandig te hanteren, heeft het de leiding overgedragen aan Amerika, ten einde samen met dit land de Russen te weerstaan. Bovendien bestaat er een concrete solidariteit tussen de „Fair Deal” en het Labour-bewind: het laatste vindt steun bij de eerste. Daarom is de lijn van Londen thans gelijk aan die van Washington”.

Klopt dit beeld op de werkelijkheid? Ik geloof het niet. Natuurlijk is, tijdens en na de tweede wereldoorlog, het machtsevenwicht naar het Westen verschoven. Natuurlijk staan Engeland en de Verenigde Staten in één front tegenover de Sowjet-Unie. Maar toch is de geschiedenis sinds 1945 vol van Britse pogingen om een andere koers te varen dan de Verenigde Staten. Ten aanzien van Perón bestond geen overeenstemming. Evenmin wat betreft de erkenning van communistisch China. Nog veel minder inzake Spanje. Een heel kras voorbeeld van spanning op een zeer kritiek moment werd voorts te zien gegeven, toen Morrison's gezant in Teheran (zonder te worden teruggedroepen, en dus blijkbaar met instemming van het Foreign Office) kon verklaren, dat Harriman beter thuis kon blijven. En tenslotte is daar de Europese kwestie, waarover mijn artikel ging: ook daar lopen de Britse en de Amerikaanse lijn uiteen.

Nu zou zulk een onafhankelijkheid op zichzelf niet verkeerd zijn. Integendeel, het kenmerk van de niet-Russische wereld is juist, dat ze niet totalitair en centralistisch is, dat ze ruimte laat voor verschillen. De vraag is echter: welke lijn volgen de Engelsen als ze zich losmaken van Amerika?

En hier moet het antwoord zijn: non liquet — het is niet duidelijk. Soms ligt de verklaring in directe economische belangen, zoals in de zaak-Hongkong. Soms in ideologische motieven, zoals tegenover Franco. Maar een algemene positieve conceptie ontbreekt, en daarop komt het hier aan. Het is uiteraard duidelijk genoeg, wat Londen niet wil. Een Verenigd Europa bijv. willen ze niet. Door hun afwijzing daarvan (om welke redenen dan ook) hebben ze het nu zover gebracht, dat de Amerikanen meer en meer zich op Frankrijk gaan oriënteren. Maar was dit werkelijk de bewuste bedoeling van het Foreign Office? Men kan het zich ternauwernood voorstellen. En zo neen, waarom hebben ze het dan zo ver laten komen? Wat wil Engeland wél? Ik kan slechts mijn conclusie herhalen: non liquet.

Tenslotte de vraag, in hoeverre Labour's binnenlandse politiek hier beslissend was. Ook ik geloof, dat de Regering in Londen zich primair voor het binnenland interesseert. Maar zou dat principieel anders zijn als de conservatieven aan de macht waren? Wat de verhouding tot Washington betreft: ja. De Tories hebben steeds een intieme verhouding met de Verenigde Staten voorgestaan in vele van de bovengenoemde gevallen, waar Bevin en Morrison afweken van de Amerikaanse lijn. Het pro-Amerikanisme is dus geen socialistisch verschijnsel — in tegendeel! Maar inzake Europa komen ook Churchill en zijn vrienden niet uit

boven een soepeler toepassing van een niet-federale samenwerkingspolitiek. In dat opzicht schijnt het Verenigd Koninkrijk eenstemmig: het neemt de leiding van Europa's integratie niet. De verschillen tussen links en rechts zijn hier helaas slechts schakeringen.

's-Gravenhage.

H. BRUGMANS.

Regionale verschillen in de ontwikkeling van het bedrijfsleven in de periode 1930 - 1950

Het Drents Economisch Technologisch Instituut te Assen schrijft ons:

Voor een vergelijking van de bedrijfstelling 1930 met de voorlopige gegevens van de bedrijfstelling 1950 zijn in het artikel van de heer 't Hoen onder bovenstaande titel in „E.-S.B.” van 27 Juni 1951 de gegevens in enkele grote groepen samengebracht, nl. de nijverheid, de handel en het vervoerswezen. Bij de vergelijking van de nijverheid zijn voor Drenthe echter o.i. een tweetal onnauwkeurigheden begaan, waardoor de werkelijke ontwikkeling van de Drentse nijverheid gedurende de periode 1930-1950 niet naar voren is gekomen.

Dit tweetal onnauwkeurigheden heeft de volgende oorzaken:

1. Een o.i. in dit verband foutief onderbrengen van een tweetal bedrijfsgroepen, nl. de veenderijen en de delverijen van oer, klei, zand en grind in de bedrijfsklasse X.
2. Wanneer men deze twee bedrijfsgroepen niet uit bedrijfsklasse X meent te moeten elimineren, moet men wel voor ogen houden, dat bij de bedrijfstelling in 1930 de arbeidsbezetting van de veenderijbedrijven niet opgenomen is naar de teldatum 31 December (practisch stilliggen van deze bedrijven), maar in het begin van Juni (campagnetijd), terwijl daarentegen de voorlopige gegevens van de bedrijfstelling 1950 wel opgenomen zijn naar de teldatum 16 October 1950, op welke datum deze seizoenbedrijven opnieuw praktisch stilliggen.

Het niet in de vergelijking opnemen van het onder 2 genoemde zal op het beeld van de vooruitgang van de Drentse nijverheid — in mindere mate waarschijnlijk ook voor de Overijsselse nijverheid — van grote invloed zijn geweest, hetgeen uit het onderstaande duidelijk blijkt.

Gaat men er allereerst toe over de bedrijfsgroepen veenderijen en delverijen van oer, klei, zand en grind uit de groep nijverheid te elimineren, dan ontstaat het volgende beeld:

	1930	1950
Nijverheid incl. veenderijen en delverijen van oer, klei, enz.	21.787	ca 30.449
Veenderijen en delverijen van oer, klei enz.	7.616	ca 1.918
Nijverheid excl. veenderijen en delverijen van oer, klei enz.	14.171	ca 28.531

Hieruit volgt, dat de werkelijke toeneming van de Drentse nijverheid gedurende de periode 1930-1950 101 pCt bedraagt, waardoor Drenthe in plaats van een relatieve achteruitgang t.o.v. het gemiddelde van Nederland veruit de grootste vooruitgang te zien geeft.

Wanneer men niet tot eliminatie van bovenstaande bedrijfsgroepen uit de groep nijverheid wenst over te gaan, dan moet duidelijk zijn, dat vergelijking van de gegevens van 1930 en 1950 zonder meer niet mogelijk is. Voor een verantwoorde vergelijking zal voor de bedrijfstelling van 1930 op de bedrijfsklasse X een noodzakelijke correctie moeten worden toegepast.

Van deskundige zijde is men van mening, dat de werkgelegenheid in het veenbedrijf per 31 December 1930 gesteld kan worden op ongeveer 2.000. Hiermede reke-

ning houdend krijgt men in dit geval voor 1930 het volgende beeld:

Nijverheid incl. veenderijbedrijven en delverijen	21.787
Eliminatie veenderijbedrijf	7.555
	14.232
Werkelijke werkgelegenheid in het veenderijbedrijf	ca 2.000
	ca 16.232

In de periode 1930-1950 is de werkgelegenheid in de Drentse nijverheid uitgaande van deze interpretatie van het begrip nijverheid dus toegenomen van ca 16.232 tot 30.449. Procentueel bedraagt deze toename dan 88 in plaats van de door de heer 't Hoen berekende 40 pCt. Een vergelijking met de andere provincies leidt in beide gevallen tot de conclusie, dat wat betreft de relatieve groei van de nijverheid, Drenthe op de eerste en niet op de laatste plaats staat.

MEDEDELINGEN VOOR ECONOMISTEN

Academische opleiding voor belastingconsulent

Het ligt in het voornemen aan de Katholieke Economische Hogeschool te Tilburg met ingang van het studiejaar 1951/1952 aan te vangen met de academische opleiding tot belastingconsulent. De studie kan eerst worden begonnen na het doctoraal examen in de economisch-bedrijfshuishoudkundige richting; de duur zal twee jaren zijn.

De eisen van studie en examens zijn ontworpen overeenkomstig een in 1948 door een commissie uit de Vereniging voor Belastingwetenschap uitgebracht rapport, handelende over het onderwijs inzake de belastingwetenschap (geschrift no 67 van de genoemde vereniging).

Voorts is over deze eisen overleg gepleegd met de economische faculteiten van de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, van de Rijksuniversiteit te Groningen en van de Vrije Universiteit te Amsterdam, alsmede met de Nederlandse Economische Hogeschool te Rotterdam.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Na het passeren van de ultimo deed zich op de geldmarkt een verruiming voor, welke de disconto's op lager niveau bracht. Augustuspapier werd in het einde van de week gevraagd op $1\frac{1}{4}$ pCt; September/Decemberpapier noteerde $1\frac{3}{8}$ - $\frac{7}{16}$, Januari/Mei $1\frac{7}{16}$ pCt en Juni/Julipapier $1\frac{7}{16}$ - $\frac{1}{2}$ pCt. De callgeldnotering bleef de gehele week op 1 pCt gehandhaafd.

De krappe positie van 's Rijks Schatkist houdt aan. De Nederlandsche Bank verschaft echter blijkbaar automatisch alle door het Rijk benodigde middelen, zodat de geldmarkt hiervan geen invloed ondervindt.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt was de stemming gedurende de verslagweek vrij zwak, waartoe vnl. enkele ongunstige berichten bijdroegen. De in Engeland aangekondigde dividendstop leidde tot een koersdaling voor Unilever N.V. Het dividend van deze maatschappij staat in vaste verhouding tot dat van de Britse Unilever Ltd.; zou het laatste verlaagd worden, dan zou het eerste eveneens moeten dalen.

Indonesische fondsen, welke ter beurze toch reeds met de grootste reserve worden beoordeeld, ondergingen de afgelopen week de weerslag van een mededeling van de gedelegeerd-commissaris der Senembah Mij, waaruit bleek

dat de gehele Deli-tabakcultuur voor ineenstorting staat ten gevolge van loonsverhoging en slechte arbeidsprestaties. Ook berichten over het aftreden van bekwame Indonesiërs als Dr Soemitro, uit protest tegen de daar te lande gevoerde economische politiek, laten niet na indruk te maken.

De afgifte van 4 pCt dollarobligaties Philips werd 1 Augustus stopgezet. Na de verlaging van de afgiftekopers tot $102\frac{1}{2}$ pCt was de belangstelling voor deze stukken zeer toegenomen, zodat al spoedig het grootste deel van het aangeboden bedrag ad \$ 20 mln was geplaatst. Deze gang van zaken contrasteert wel sterk met het onlangs mislukken van de emissies van 4 pCt guldenleningen van de lagere publiekrechtelijke lichamen. De afwezigheid van vertrouwen in de gulden, die hieruit blijkt, wordt vnl. gevoerd door de inderdaad zeer slechte Nederlandse betalingsbalanspositie. De gedachteassociatie: betalingsbalanstekort — zwakke positie van de gulden — devaluatie wordt nu eenmaal in beleggerskringen zeer vaak aangetroffen.

	27 Juli 1951	3 Aug. 1951
Aand. indexcijfers		
Algemeen	145,1	143,8
Industrie	207,8	207,5
Scheepvaart	161,2	161,7
Banken	118,3	117,1
Indon. aandelen	48,8	46,6
Aandelen		
A.K.U.	173	173
Philips	168 $\frac{3}{4}$	165
Unilever	231 $\frac{1}{2}$	227 $\frac{1}{2}$
H.A.L.	164 $\frac{3}{4}$	167
Amsterdam Rubber	116 $\frac{1}{2}$	102 $\frac{3}{4}$
H.V.A.	120	115
Kon. Petroleum	288 $\frac{1}{2}$	288 $\frac{3}{4}$
Staatsobligaties		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	72 $\frac{1}{8}$	71 $\frac{1}{16}$
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	87 $\frac{7}{16}$	87 $\frac{1}{8}$
3 pCt Invest. certif.	89 $\frac{11}{16}$	89 $\frac{3}{16}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt 1951	95	93
3 pCt Dollarlening	97 $\frac{1}{2}$	97 $\frac{1}{4}$

J.C.B.

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden gulden).

Data	Munt en muntmateriaal	Vorderingen en geldswaardige papieren, luisterende in buitenlandse geldsoorten	Buitenlandse betaal-middelen	Vorderingen in gulden, voortvloeiende uit betalings-accorden	Voorschotten in rekening courant	
						Totaal
2 Juli '51	1.193.708	794.044	2.835	254.139	200.801	
9 Juli '51	1.193.824	776.861	2.935	264.671	197.270	
16 Juli '51	1.193.948	657.710	2.488	280.822	199.565	
23 Juli '51	1.194.091	675.920	3.205	273.432	204.884	
30 Juli '51	1.194.201	737.561	3.582	278.501	207.405	
6 Aug. '51	1.194.358	764.430	3.829	295.531	206.389	
Saldi in rekening courant						
Data	Bankbiljetten in omloop	Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Saldi voortvloeiende uit betalings-accorden	Andere saldi van niet-inge-zetenen
2 Juli '51	2.787.885	2.326.164	—	1.548.690	382.331	112.917
9 Juli '51	2.749.326	2.350.639	1.450	1.547.690	425.291	111.231
16 Juli '51	2.741.804	2.247.559	—	1.547.690	290.408	110.859
23 Juli '51	2.744.375	2.256.351	2.619	1.547.690	326.444	110.372
30 Juli '51	2.806.139	2.302.864	—	1.626.086	361.322	113.376
6 Aug. '51	2.771.884	2.378.410	27.580	1.626.086	404.250	113.593

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt, muntmateriaal goud en deviezen-certificaten	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfonds valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
31 Mrt '47	477.080	35.363	542.245	348.235	255.201
4 Juli '51	1.059.204	298.978	587.245	526.034	1.714.759
11 Juli '51	1.059.205	335.445	576.467	514.107	1.685.268
18 Juli '51	1.059.208	333.712	618.902	516.543	1.635.168
25 Juli '51	1.059.208	339.599	638.159	493.070	1.556.683

Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfonds buitenlandse passiva	Rekening courant saldi		
			Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de E.C.A. hulp	Van anderen
31 Mrt '47	453.816	268.697	—	—	895.911
4 Juli '51	2.840.444	250.666	—	—	915.948
11 Juli '51	2.953.137	255.936	—	—	863.240
18 Juli '51	3.011.627	268.365	—	—	806.466
25 Juli '51	2.947.248	247.848	—	—	829.972

Muntbiljettencirculatie per 31 Mrt 1947 f 646.830.979

Muntbiljettencirculatie per 4 Juli 1951 f 356.890.516,50

Muntbiljettencirculatie per 11 Juli 1951 f 359.124.664

Muntbiljettencirculatie per 18 Juli 1951 f 356.556.617

Muntbiljettencirculatie per 25 Juli 1951 f 354.990.883

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goudvoorraad	Teged op het buitenland	Accoord Europese Betalingsunie	Vorderingen o. h. buitenl. i. v. m. betalingsacc.	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsfondsen
14 Juni 1951 ..	29.307	746	735	10.887	12.984	296
21 Juni 1951 ..	29.307	830	735	11.652	11.581	348
28 Juni 1951 ..	29.307	313	735	12.484	12.725	390
5 Juli 1951 ..	28.934	463	735	13.343	13.495	489
12 Juli 1951 ..	28.933	420	734	13.973	13.524	562
18 Juli 1951 ..	29.241	1.460	—	12.619	13.680	383

Data	Deel- en pasmunt	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldi		
				Schatkist	Verbindenissen t.o. het buitenl. i. v. m. betalingsaccorden	Totaal
14 Juni 1951 ..	236	94.692	86.302	248	1.712	5.273
21 Juni 1951 ..	228	94.073	86.042	315	1.843	4.941
28 Juni 1951 ..	239	95.765	86.814	273	1.806	5.744
5 Juli 1951 ..	201	97.160	88.872	292	2.045	5.137
12 Juli 1951 ..	197	97.853	89.327	377	2.162	5.286
18 Juli 1951 ..	214	97.074	89.219	398	1.727	4.764

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN MEI EN JUNI 1951.

(Bedragen in duizenden guldens; koersen en rentevoeten in pCt).

Naam	Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reël)	Rentevoet	Looptijd	Naam	Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reël)	Rentevoet	Looptijd
Mei.						N.V. v/h Eduard Goudsmit, Rotterdam	393	115	452		
Obligaties.						Junii.					
<i>Overheid:</i>						Obligaties.					
Investeringscertificaten	515	100	515	3	17 1/2	<i>Overheid:</i>					
Beleggingscertificaten	29	100 1/2	29	3 1/2	48 1/2	Investeringscertificaten	153	100	153	3	17 1/2
Belastingcertificaten	828	100	828	2 1/2	20 1/2	Beleggingscertificaten	11	100 1/2	11	3 1/2	48 1/2
<i>Particulieren:</i>						Belastingcertificaten	89	100	89	2 1/2	20 1/2
Vereeniging „Tot Christelijke Liefdadigheid”, Wagenborgen	100	100	100	4	25 1/2	<i>Particulieren:</i>					
Gereformeerde Kerk van IJmuiden-Oost 2)	150	100	150	4	25 1/2	Vereeniging „Tot Christelijke Liefdadigheid”, Wagenborgen	200	100	200	4	25 1/2
Vereeniging voor Christelijk Hooger- en Middelbaar Onderwijs, Zeist	100	100	100	4	25 1/2	Vereeniging tot stichting en instandhouding van Hervormde Kweekscholen voor Onderwijzers en Onderwijzeressen in Friesland, Leeuwarden	100	100	100	4	25 1/2
Aandelen.						Vereeniging voor Christelijk Middelbaar en Voorbereidend Hoger Onderwijs voor Zeeland, Goes	200	100	200	4	30 1/2
Tricotagefabrieken v/h Frans Beeren & Zonen N.V., Weert	2.000	110	2.200			Gereformeerde Kerk van Leeuwarden	80	100	80	4	25 1/2
N.V. Dekker's Houthandel, Zaandam (6 pCt cumulatief preferente winstdelende aandelen)	1.000	120	1.200			Aandelen.					
Hollandsche Beton Maatschappij N.V., 's-Gravenhage	2.250	100	2.250			Van der Heem N.V., 's-Gravenhage	1.226	112	1.373		
Boom-Ruygrok N.V., Haarlem	300	120	360			N.V. Nederlandsche Aanneming Maatschappij v/h Firma H. F. Boersma, 's-Gravenhage	750	110	825		
N.V. Wernink's Beton Maatschappij, Leiden	350	110	385								
A. Hooimeyer & Zonen N.V., Barendrecht	400	115	460								

1) Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing ten allen tijde toegestaan.

2) Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing van zekere datum af toegestaan.

3) Converse f 7.300.

EMISSIES IN 1951

(Reële bedragen in duizenden guldens)

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waarvan conversies	Uit omzetting van andere beleggingen en geblokkeerd tegoed	Nieuw geld
Mei	1.722	7.307	9.029	7	544	8.478
Junii	833	2.198	3.031	—	164	2.867

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN NEDERLAND 1).

1938 = 100	1948	1949	1950	Jan. 1951	Febr. 1951	Mrt 1951	April 1951	Mei 1951
Algem. productie-index van de industrie	113	126	139	146	141	156	148	144
Steenkolen	82	87	91	96	88	99	91	88
Electriciteit, afgeleverd aan het net	120	124	229	269	231	250	230	215
Gas	120	196	138	165	149	163	151	142
Stikstofmeststoffen	82	88	154	196	165	194	188	206
Ruwijzer	165	162	170	178	179	203	194	188
Walsproducten van ijzer en staal 2)	210	270	302	373	353	398	366	369
Rijwielen	122	153	185	175	204	249	240	195
Cement	129	124	130	103	131	159	168	137
Metselstenen	93	104	114	126	109	107	99	110
Deuren	110	109	139	140	147	167	166	156
Rubber (gehele industrietak)	288	261	330	380	373	395	365	369
Courantenpapier	81	84	90	95	93	118	97	
Katoen- en linnenweverijen	71	79	87	97	94	96	95	100
Tricotage-industrie	107	134	167	183	175	185	184	162
Schoeisel (excl. pantoffels)	137	137	148	173	177	203	194	180
Sigaren 3)	100	114	101	106	95	99	96	92
Sigaretten 3)	100	115	143	163	155	145	156	175
Boter	70	83	92	54	48	70	84	129
Margarine	149	203	244	228	274	283	200	235
Kaas	77	102	97	55	43	79	100	154

1) Bron: C.B.S.; . betekent: de gegevens ontbreken.

2) 1940 = 100.

3) 1948 = 100.

Gecorrigeerde cijfers zijn cursief gedrukt.

INTERIM-INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN IN NEDERLAND 1) 2).

1948 = 100	1949	1950	Febr. 1951	Mrt 1951	April 1951	Mei 1951
Voedingsmiddelen:						
plantaardige	99	122	137	148	150	151
dierlijke	103	103	104	100	94	98
totaal	101	112	119	122	120	123
Grondstoffen voor:						
houtwaren	94	115	162	168	168	169
chem. producten	100	115	133	134	142	145
textielwaren	106	154	229	239	225	215
leer en leerwaren	116	152	243	237	220	205
metaalwaren	105	112	166	177	188	191
papier	83	102	175	187	195	200
hulpstoffen	115	129	138	139	149	152
totaal	108	128	165	170	174	175
Afgewerkte prod.						
glas, aardewerk, enz.	104	107	120	120	124	126
houtwaren	98	100	108	109	110	110
chem. producten	105	110	130	133	134	138
textielwaren	108	136	177	182	181	179
leer- en rubberwaren	109	123	164	173	173	168
papierwaren	98	107	168	180	183	186
metaalwaren	103	116	141	144	145	148
gefabriceerde voed. en genotmiddel.	105	113	122	131	132	133
overige producten	95	98	117	118	124	137
totaal	104	116	139	145	146	147
Algemeen indexcijfer	104	117	139	144	145	146

1) Bron: „Statistisch Bulletin C.B.S.“

2) De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1948.

PRODUCTIE AAN NIEUWE VERZEKERINGEN VAN 57 LEVENS-VERZEKERINGMAATSCHAPPIJEN IN NEDERLAND 1).

(in miljoenen guldens)

Periode	Kapitaalverzekering	Renteverzekering	Volksverzekering	Totaal
Totaal 1947	626,5	733,6	206,4	1.566,5
Totaal 1948	689,5	921,5	210,4	1.821,4
Totaal 1949	655,9	928,1	197,7	1.781,7
1950 December	87,3	109,6 2)	15,7	212,6
1951 Januari	54,5	62,3 2)	16,7	133,5
Februari	66,3	73,8 2)	18,5	158,6
Maart	66,3	87,3 2)	18,3	171,9
April	69,4	97,4 2)	20,1	186,9
Mei	56,5	89,8 2)	16,9	163,2
Juni	65,5	83,5 2)	18,8	167,8

1) Bron: C.B.S.

2) Gekapitaliseerd door vermenigvuldiging met 10; inclusief opvoedingsrente.

Afrika-nummer

Zaterdag 11 Augustus verschijnt het Nederlands Trade Bulletin met het Afrika-nummer. Deze uitgave is gestoken in een kleurig omslag en zal — nog meer dan voorheen — de aandacht trekken. Vraagt u eens een proefnummer aan, aan de hand hiervan kunt u bekijken of u het Australië en Nieuw Zeeland nummer, dat in September verschijnt, wilt inschakelen.

Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. ROELANTS

Postbus 42 - Schiedam
(Tel. 69300 - toestel 6)

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 3408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie
14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar, voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,43 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents, resp. 10 B. francs.